

Maria Myllykangas

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa

– otteita devising-työskentelystä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävä taide

Opinnäytetyö

23.9.2016

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Maria Myllykangas Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa – otteita devising työskentelystä 41 sivua + 1 liite 23.9.2016
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Koulutusohjelma	Esittävä taide
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Krista Petäjäjärvi
<p>Opinnäytetyössä esitellään devising-työtavalla koostettu <i>Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa</i> -niminen esitys, joka sai ensi-illan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) Kalevalan päivän juhlatilaisuudessa helmikuussa 2015. Opinnäytetyö pohtii tämän esityksen kautta devising-työskentelyn eri vaiheiden haasteita, mahdollisuuksia ja oppimisen kokemuksia.</p> <p>Työn tavoitteena on hahmottaa yhden devising-pohjaisen esityksen askeleita alkuideasta kokonaisen esityksen luomiseen. Kirjoittaja pitää ammatillisesti tärkeänä kykyä osata reflektoida omaa ja työryhmän osaamista, koska teatteri-ilmaisun ohjaaja pääsee ammatissaan toimimaan jatkuvasti erilaisten työryhmien ja projektien parissa.</p> <p>Työn alussa tarkastellaan ja määritellään devising-teatteria. Koska devising-työskentelytapaan kuuluu vahvasti prosessi- ja ryhmäkeskeisyys, mikä korostuu myös <i>Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa</i> -esityksen rakentamisessa, syvennyttyä opinnäytetyö myös ryhmän määrittelyyn, ryhmän kehitysvaiheisiin ja ryhmätyöskentelyn etuihin ja haittoihin.</p> <p>Opinnäytetyössä syvennyttään <i>Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa</i> -projektin etenemiseen. Työryhmälle tehdyn haastattelun ja kirjoittajan omien kokemusten pohjalta perehdytään projektin haasteisiin ja oppimisen kokemuksiin. Työssä nostetaan esiin työryhmän jäsenten havaintoja ryhmässä toimimisesta ja esityksen rakentamisesta. Näiden havaintojen avulla opinnäytetyössä päästään pohtimaan työryhmän työnjakoa, ohjaajan roolia devising-teatterissa ja esityksen materiaalin tuottamista.</p> <p>Lopuksi pohditaan mitä <i>Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa</i> -projektista jäi käteen ja mitkä olivat tämän devising-muotoisen esityksen suurimmat opit.</p>	
Avainsanat	Kalevala, devising, ryhmätyöskentely, prosessi

Author(s) Title	Maria Myllykangas Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa – Extracts From The Devising Working
Number of Pages Date	41 pages + 1 appendice 23 September 2016
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama instructor
Instructor(s)	Krista Petäjäjärvi
<p>The present thesis is introducing a devised-made performance called “Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa”. The first public presentation of which was at The Finnish Literature Society (SKS) in February 2015. The thesis zooms into the challenges, possibilities and learning moments that happened during the devising work with this performance. The aim is to figure out the steps from the first idea to the premiere. The author thinks that it is important to have an ability to reflect both one's own and the work group's know-how because the drama instructor works with different kinds of groups and projects all the time.</p> <p>The definition of the devising theatre is being examined in the beginning. Because the form of the devising theatre is collaborative, the thesis examines also group working, the stages of group development and both the benefits and disadvantages of the group work.</p> <p>The thesis zooms into the progress of project and examines the challenges and learning moments of it. The author has interviewed the project's members and the thesis points out its members' thoughts about the devising work with this group in this project. The thesis leads to think of the division of work, the directors role in the devising theatre and materials produced for the performance.</p> <p>To conclude, the author is examining the learning process of the Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -performance and asks the work groups biggest learning moments of the project.</p>	
Keywords	Kalevala, devising, team working, process

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Mitä devising-teatteri on?	3
3	Ryhmä yhdessä prosessin äärellä	6
3.1	Mikä on prosessi?	6
3.2	Mikä on ryhmä?	7
3.3	Ryhmätyöskentelyn edut ja haitat	12
4	Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projekti	14
4.1	Alkukipinästä kohti esitystä	15
4.2	Roolit	20
4.3	Ohjaajan rooli devising-työskentelyssä	22
4.4	Esityksen materiaalin tuottaminen ja koostaminen	25
4.5	Jaksaminen	27
4.6	Yhteistyön haasteita	29
4.7	Esiintyminen	33
5	Oppimisen kokemuksia	35
6	Lopuksi	38

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

1 Johdanto

Ensimmäiset kosketukseni teatteriin sain ala-asteella innostuessani ystäväni kanssa tekemään esityksiä muille koululaisille. Esitysideoita ammensimme kaikkialta: toisinaan lähdimme rakentamaan esitystä muodosta käsin, joskus löysimme hauskan hatun, joka synnytti puitteet kokonaiselle näytelmälle. Keskustelimme ystäväni kanssa esityksen kulusta, ideoimme yhdessä käsikirjoitusta, kokeilimme, hylkäsimme, kokeilimme lisää ja lopulta esitimme valmiin lopputuloksen pienen kyläkoulumme 40 oppilaalle ja kolmelle opettajallemme.

Teatteri-ilmaisun ohjaajaopintojeni aikana Metropolia Ammattikorkeakoulussa tutustuin työskentelytapaan, jota kutsuttiin devising-teatteriksi. Silloin huomasin, että tämä tapa tehdä teatteria oli kovin tuttu minulle jo ala-asteelta asti, jolloin kehitimme yhdessä ystäväni kanssa näytelmiä omista toiveistamme käsin. Kiinnostuin tästä työskentelytavasta ja pian huomasin päätyväni työelämässäni jatkuvasti devising-muotoisiin projekteihin – joko sattumalta tai tietoisesti valinneena. Tällä hetkellä työskentelen Teatteri ILMI Ö:llä, jossa olen päässyt työskentelemään sekä lasten, nuorten että aikuisten kanssa devising-työtappaa käyttäen. Ihastuin ajatukseen siitä, kuinka työryhmä lyö yhdessä viisaat päänsä yhteen, kokeilee, leikittelee ja tutkii, kunnes heillä on lopulta valmis esitys kasassa.

Mitä enemmän tein teatteria, jossa käsikirjoitus luotiin yhdessä työryhmän kanssa, sitä enemmän aloin nähdä sekä tämän menetelmän mahdollisuuksia että haasteita. Vaikka jokainen projekti, jossa olin mukana, oli tyystin erilainen toiseen verrattuna, oli jokaisessa projektissa omat vaikeutensa ja oppimisen kokemuksensa.

Tässä opinnäytetyössä haluan syventyä devising-työskentelyyn ja pohtia nimenomaan sen haasteita ja mahdollisuuksia, joihin olen törmännyt toimiessani devising-teatterin parissa. Avaan kokemuksiani devising-työskentelystä *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -nimisen esitys- ja työpajakokonaisuuden kautta, jonka parissa työskentelin parin vuoden ajan vuonna 2014–2016. Valitsin tämän projektin opinnäytetyöni tutkimuskohteeksi siksi, koska työskentelin tämän projektin kanssa pitkään, projekti oli vahvasti ryhmälähtöinen ja koin projektin aikana tutustuvani teatteri-ilmaisun ohjaajan työhön erittäin hyvin. Työryhmään kuuluivat ammattimuusikot Markus Virtanen ja Kaisa

Pudas, sekä silloiset teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat Ida Heimonen, Riina Salmi ja Maria Myllykangas.

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esitys oli devising-menetelmällä toteutettu projekti, joka alun perin toteutettiin tilaustyönä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran -tilaan Kalevalan päivän juhlallisuuksia varten. Esityksemme sai tämän tilauskeikan jälkeen apurahoja kolmelta eri taholta, joiden turvin pääsimme kiertämään esitys- ja työpajakokonaisuutemme kanssa pääkaupunkiseudun peruskouluja tutustuttaen oppilaat kansalliseepoksemme Kalevalan maailmaan. Tässä opinnäytetyössä käsittelen vain esityksen rakentamista ja esiintymistä, en työpajan suunnittelua ja sen ohjausta. Kerron, mitä vaiheita työskentelyssämme kävimme läpi ja minkälaisia haastaita ja oppimisen kokemuksia kohtasimme.

Avaan devising-teatterin käsitettä ja omia kokemuksiani devising-työskentelystä. Pyrkimykseni on hahmottaa devising-työskentelyn prosessia ja ennen kaikkea paneutua siihen, mitä minä yhdessä *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -työryhmän kanssa olen siitä oppinut. Koska devising-työskentely on ryhmälähtöistä ja tämän kaltaisessa teatterin tekemisessä avaisana on ryhmä ja siinä toimiminen, paneudun ryhmädynamiikkaan ja ryhmässä ilmeneviin erilaisiin rooleihin ja toimintatapoihin, joiden kautta tutkin myös omia kokemuksiani devising-työskentelystä.

Syy, miksi haluan paneutua nimenomaan devising-prosessiin ja tutkia sen haasteita, juontaa tarpeeseeni hahmottaa mitä kaikkea ryhmälähtöisessä teatteriprojektissa voi tapahtua ja kuinka mahdolliset konfliktit voidaan välttää. Teatteri-ilmaisun ohjaajana tulen jatkuvasti työskentelemään erilaisten ryhmien parissa ja pidän erityisen tärkeänä prosessin hahmotuskykyä ja sitä, mitä jokaisesta projektista voi oppia. Koen tämän tiedon arvokkaaksi itselleni tehdessäni paljon devising-painotteisia projekteja ja toivon, että opinnäytetyöni auttaa myös muita hahmottamaan devising-teatterin erilaisia puolia ja kaikkea sitä, mitä yhdessä ryhmän kanssa esityksen tekeminen voi tuoda eteen.

Kirjallisten lähteiden lisäksi käytän lähteinäni omia merkintöjäni sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen linjan koulutuksen kursseilta että työpäiväkirjoistani. Lisäksi olen haastatellut työryhmälähtöisen *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esityksemme ryhmäläisiä projektimme haasteista ja onnistumisen kokemuksista.

2 Mitä devising-teatteri on?

Devising-sana juontuu englanninkielen termeistä devising theatre tai devised theatre. Sanakirjan mukaan devising suomentuu verbeiksi luoda, keksiä ja tehdä. Devising-menetelmä on yksi soveltavan teatterin työtavoista, jossa tietoisesti korostuu kollektiivinen esityksen rakentaminen ja yhteisöllisyys, vaikka esitys itsessään ei osallistaisi yleisöä lainkaan. (Koskenniemi, 2007, 5.) Pieta Koskenniemi on kirjassaan Devising ja muita merkillisyyksiä listannut, mitä oleellisia asioita devising-teatteriin liitetään:

- prosessi- ja ryhmäkeskeisyys
- ei-tekstilähtöisyys
- toimintakeskeinen työtapa
- esittämisen eri variaatiot
- poikkitaiteellisuus ja kokeellisuus
- rikutut esitysrakenteet ja tietoisuus esitystapahtuman nyt-hetkestä
- itsereflektio eli oman työn kriittinen tarkastelu. (Koskenniemi, 2007, 44.)

Koskenniemi myös lisää, että devising-työskentelymuodon alla voidaan myös työstää valmista näytelmätekstiä yhdessä. Tällaista tapaa voidaan kutsua myös ryhmädramatisoinniksi. (Koskenniemi, 2007, 33.) Ajattelenkin, että Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa projektimme oli hyvin vahvasti ryhmädramatisointia.

Verratessani Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektia Koskenniemen listaukseen, näen projektimme lävistävän listan useita kohtia. Esityksemme materiaali kumpusi jo tehdystä teoksesta, Elias Lönnrotin kokoamasta Kalevalasta, mutta itse esityksemme sisältö ja esittämisen tavat työstettiin yhdessä ryhmän kanssa ja esitys syntyi prosessin edetessä. Työstimme projektiamme toimintakeskeisesti eli näyttämöllä erilaisia esittämisen tapoja kokeillen ja eri työstämisen tapoja, kuten improvisaatiota, käyttäen. Sekoitimme erilaisia taiteiden muotoja, kuten tanssia, puheteatteria ja nukketatteria. Koska käsikirjoitimme pitkin prosessia, jouduimme usein pysähtymään tekemisen äärelle ja pohtimaan kriittisesti, miltä työskentely ja sen tuotokset tällä hetkellä näyttävät.

Devising-teatterin ytimessä on ryhmä- ja prosessikeskeinen teatteri, jossa ei ole ennalta laadittua käsikirjoitusta, vaan ryhmä itse synnyttää sen harjoitusprosessin

aikana. Lähtökohtana devising-muotoiselle työskentelylle on yleensä joukko materiaalia, ajatuksia, kysymyksiä tai asioita, jotka kiinnostavat työryhmää syystä tai toisesta. Vaikka kyseessä onkin ryhmäpainotteinen, moniääninen työmuoto, voi devising-teatterin prosessissa olla ohjaaja, jonka vastuulla on pitää yllä jonkinlaisia raameja, valita työtapoja ja johtaa järjestystä. (Teatterimuseo, 2012.)

Etelä-Englannissa Devonissa sijaitseva Dartington School of Arts on teatteriopetuksessaan keskittynyt devising-filosofiaan. Tällä filosofialla onkin suorat kytkennät myös Suomen teatteri-ilmaisun oppilaitoksiin. (Koskenniemi, 2007, 26.) Dartingtonin koulu on myös luonut oman teoreettisen mallinsa devising-teatterista. Heidän oman teoriansa mukaan devised theatre -opintojen pyrkimys on tutkia uutta esitystaidetta ja eri taideilmaisujen välistä yhteistyötä nykyteatterin sisällä. Tärkein lähtökohta työryhmän lisäksi on ajankohta ja paikka, sillä yhdessä nämä palikat muodostavat raakamateriaalin, joka laukaisee toiminnan alkaa työstämään teosta. Tällainen prosessoiva ajattelutapa sysää liikkeelle lävistäen erilaisia devising-työtavalle oleellisia tasoja. Devising-teatterin voisikin määritellä muutaman sanan sisälle:

Yhteistoiminnallisuus: työryhmän jokainen jäsen tuo itsensä ja oman osaamisensa peliin. Yhteistoiminnallisesti toimiessa prosessi voi kääntyä yllättäviinkin suuntiin työnkuvien repeillessä ja vaihdellessa. (Koskenniemi, 2007, 25.)

Esimerkiksi Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektissamme jokaisen oma erityisosaaminen pääsi esiin ja sitä kautta myös jaoimme omaa osaamistamme muille. Kalevalasta enemmän tietävät jakoivat tietämystään meille, jotka eivät olleet kansalliseepokseen niin paljoa perehtyneet. Musiikillisesti lahjakkaat opastivat räpin tekemisessä ja työpajaa usein vetäneet opettivat toisille harjoitteita, joita työpajaa vetäessä voi käyttää.

Aikaan ja paikkaan sitoutuva ajattelu: kulloinenkin vallitseva hetki, kuten esityspaikka, ajankohta tai yhteiskunnallinen konteksti vaikuttaa devising-työskentelyyn ja on yhtä kaikki rakennusainesta kuin kuka tahansa työryhmässä mukana oleva ihminenkin (Koskenniemi, 2007, 26).

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksemme ensi-ilta oli Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kalevalan päivän tilaisuudessa ja juuri tuolloin juhlittiin Kalevalan 180-vuotisjuhlaa, joten esityspaikka, yleisö ja ajankohta olivat meille hyvin selvät.

Tarkoituksemme oli myös törmäyttää nykyaika ja Kalevalan maailma toisiinsa tarjoten uusia näkökulmia silmällä Kalevalaa.

Taidemuotojen törmäyttäminen: työskennellessä voidaan hyödyntää erilaisia olemassaolevia taidemuotoja, kuten esimerkiksi kuvataiteita, musiikkia tai vaikkapa naamioteatteria. Devising-työtavassa näitä taidemuotoja kehitetään ja yhdistellään niin, että syntyy uudenlaisia esitysseoksia. (Koskenniemi, 2007, 26.)

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksessämme yhdistimme niin tanssia, laulua, nukketeatteria kuin perinteistä puheteatteriakin. Koska Kalevala on vanha teos ja halusimme tehdä siitä täysin uudenlaisen version, oli erilaisten taidemuotojen, kuten rap-musiikin, yhdistäminen mielenkiintoinen tapa kokeilla jotain uutta.

Koskenniemi mainitsee kirjassaan *Devising ja muita merkillisyyksiä* myös Devised Theatre -kirjan kirjoittajan Alison Oddeyn, joka on samoilla linjoilla Dartingtonin koulun teorian kanssa. Oddey on itse työskennellyt paljon ryhmälähtöisissä prosesseissa niin teatterinkentän kuin kasvatuksenkin eri alueilla. Hänen alkuperäinen kipinänsä tällaiseen työskentelymuotoon piilee innostavassa uuden syntymisen prosessissa, joka koetaan yhdessä muiden ihmisten kanssa. Oddey mainitsee viehätyksen olevan siinä, että devising-teatterissa ollaan jonkun asian rakentumisen äärellä. Oddeyn mukaan devising-työskentelyn vetovoimaan kuuluu vaihtelevat näkökulmat luomisprosessiin nähden, käytännöllinen työskentely ja teoreettinen tutkiminen. (Koskenniemi, 2007, 26-27.)

Jaan Oddeyn ajatukset siitä, mikä devising-työskentelyssä on niin kiehtovaa. Mielestäni on kiinnostavaa, kuinka jokainen työryhmä voi itse valita lähestymistapansa tulevaa teostaan kohti. Jollekin työryhmälle analyttinen lähestyminen avaa enemmän ovia, toinen työryhmä luottaa vahvasti spontaaniin ajatuksenvirtaan ja niin sanottuun lattialla työskentelyyn, jolloin näyttämöllä leikittelemällä luodaan lisää materiaalia. Tällaista työskentelymuotoa kutsutaan toiminnalliseksi dramaturgiaksi, jolloin alleviivataan toiminnalla kirjoitettua käsikirjoitusta (Koskenniemi, 2007, 71). On hienoa, että teatterin tekemisen tapoja on yhtä monta kuin on tekijöitäkin.

Työryhmän sisällä voi olla monenlaisia materiaalin lähestymistapoja suosivia ryhmäläisiä, jolloin erilaisuus rikastaa lopputulosta. Devising-projekteissa, joissa itse olen ollut mukana, on improvisaation keinoilla ollut suuri rooli esitystä rakentaessa ja

rikastavinta on ollut huomata, kuinka paljon tyhjästä voi nyhjäistä ideoita. Miellän teatterin tekemisen ryhmän kanssa yhdessä leikkimiseksi ja tuumailuksi, jonka vuoksi varmasti itse olen päätenyt usein devising-painotteisiin projekteihin, joissa yhteistoiminnallisuus on ollut vahvasti läsnä.

3 Ryhmä yhdessä prosessin äärellä

Helppoa oli harjoitusprosessin yleinen eetos, joka syntyi tuttujen ihmisten kanssa työskentelystä (Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016).

Kuva 1. Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -markkinointikuva. Kuva: Mia Johansson, 2014

Tässä luvussa haluan muutamalla sanalla avata prosessikeskeistä teatteria ja sitä tekevän ryhmän kehitysvaiheita. Näitä avaamalla koen saavani paremman kosketuksen seuraavaan lukuun, jossa raotan enemmän omia kokemuksiani prosessin ja ryhmätyöskentelyn äärellä olemisesta.

3.1 Mikä on prosessi?

Lukiessani työpäiväkirjojeni ja *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektimme työryhmälle tekemääni haastattelua käy ilmi, että se miten prosessipainotteinen

esityksen tekeminen sujuu ja minkälaisia haasteita ryhmä tulee kohtaamaan, riippuu sitä työstävästä ryhmästä ja tämän ryhmän keskinäisestä dynamiikasta. Kun valmista käsikirjoitusrunkoa tai muotoa ei ole, vaan ryhmän työ on kehitellä se keskenään, siirtyy painopiste devising-teatterin tekemisessä itse prosessiin: siihen, mitä askeleita on kuljettava, jotta saavutamme päämäärämme. Lopputulemana voi olla näytelmä, tutkielma, demo tai minkälainen esiintuleminen tahansa. Se, minkälainen lopputulema on, riippuu siitä minkälaisen matkan devising-työtappaa käyttävä ryhmä on kulkenut. Tätä matkaa kutsutaan prosessiksi.

Aristoteleen Runousopin näkemyksen mukaan juoni koostuu alusta, keskikohdasta ja lopusta (Aristoteles, 1977, 27). Vaikka devising-teatteria tehdessä esityksen ei tarvitse olla juonikuvioltaan aristoteelinen, siinä ei tarvitse varsinaista juonta ollakaan, haluan nostaa Aristoteleen esiin siksi, koska olen huomannut, että esitystä kohti kuljettava matka on muodoltaan Aristoteleen ”alku-keskikohta-loppu” -määritelmän mukainen. Yhteinen taipale alkaa ensimmäisestä ajatuksesta tehdä jotain yhdessä ja jatkuu niin kauan, kunnes ollaan saavutettu päämäärä. On mielenkiintoista, kuinka devising-teatterin sisältö voi hyppiä minne suuntaan tahansa piittaamatta ajan lineaarisuudesta tai siitä järjestyksestä, missä työryhmä koostaa tulevaa teostaan. Prosessi kuitenkin kulkee vahvasti alusta keskikohtaan ja lopulta loppuun.

Pieta Koskenniemi määrittelee prosessin toiminnallisena työstönä, joka vie lähtökohta-ajatuksia ja ajatuskehitelmiä eteenpäin. Tämä samainen ajattelu jatkuu myös silloin, kun esitys on valmis. Tällöin ajattelu siirtyy yleisön haltuunotettavaksi. (Koskenniemi, 2007, 49.) Devising-teatterissa, jossa tulevasta lopputulosteesta ei olla vielä varmoja, tarvitaan prosessissa paljon joustoa jokaiselta osa-alueelta. Prosessissa oleminen onkin keskeneräisyyden kauneutta, ehdottaa Koskenniemi. (Koskenniemi, 2007, 50-51.) Oma prosessimme Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksemme tiimoilta eteni myös alkukipinästä kohti yhteisiä harjoituksia ja niiden kautta kohti esi-iltaa.

3.2 Mikä on ryhmä?

Opin (projektista), että mehän ollaan hauska jengi.
(*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Ryhmää ja erilaisia ryhmädynamiikan ilmiöitä on tutkittu paljon. Sosiaalipsykologiassa ryhmä erotetaan satunnaisesta ihmiskeräytymästä. (Niemistö, 2002, 16.) Raimo

Niemistö on kirjassaan Ryhmän luovuus ja kehitysehdot luetellut muutamia ryhmän yleisimpiä tunnusmerkkejä:

- Ryhmä on tietyn kokoinen.
- Ryhmällä on tarkoitus.
- Ryhmällä on säännöt.
- Ryhmä on vuorovaikutuksessa ryhmän jäseniin.
- Ryhmässä on työnjako.
- Ryhmässä on roolit. (Niemistö, 2002, 16-23.)

Avaan tätä listausta *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektimme kautta:

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektimme ryhmä koostui viidestä henkilöstä.

Tarkoituksemme oli puristaa kansalliseepos Kalevala noin 20 minuuttiin ja samalla tuoda eepos nykypäivään. Tarkoituksemme oli luoda esitys Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kalevalan päivän juhlatilaisuuteen keventäväksi ohjelmanumeroksi. Vaikka emme erikseen sopineet tiettyjä sääntöjä ryhmällemme, olivat ne kuitenkin kirjottamattomina olemassa. Sääntöihin kuului muun muassa ajoissa paikalla oleminen ja mahdollisista estymisistä ilmoittaminen.

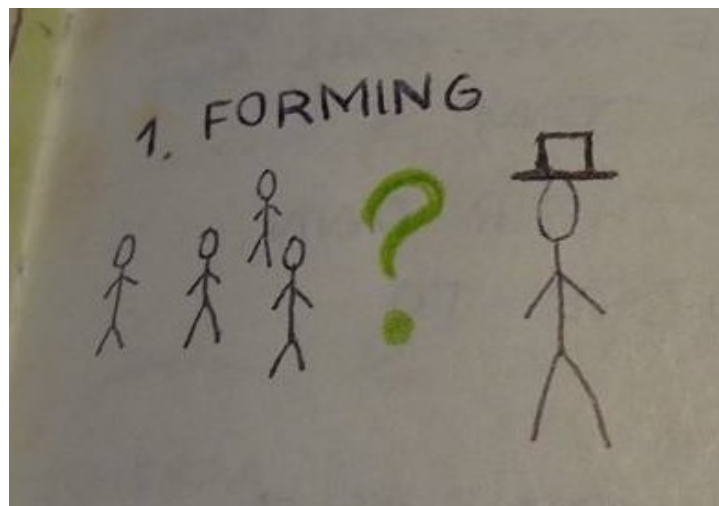
Ryhmämme piti yhteyttä niin sähköpostitse, puhelimitse kuin myös kokoontumalla säännöllisin väliajoin. Ryhmässämme oli työnjako, jossa osa ryhmäläisistä vastasi musiikin tuottamisesta, osa esityksen puvustuksesta, osa rekvisiitasta, osa käsikirjoittamisesta, osa ohjaamisesta ja niin edelleen. Nämä vastuut ja roolit vaihtuivat välillä lennossa, koska missään vaiheessa emme varsinaisesti lukinneet vastuualueitamme, vaan kaikki tekivät kaikkea. Esityksessämme näyteltävien roolien lisäksi ryhmässämme vallitsi muun muassa erilaisia sosiaalisia rooleja ja työnjaon kautta saatuja rooleja. Uskon, että ryhmäämme yhdisti myös prosessin edetessä lisääntyvät sisäpiirivitsit ja se, kuinka ryhmäämme alettiin kutsumaan jossakin vaiheessa vain Kalevala-jengiksi.

Ryhmä ei ole muuttumaton ihmisten muodostama joukko, vaan ryhmällä on myös oma kehityskaarensa. Ryhmä kulkee prosessin kanssa rinnatusten ja prosessissa tapahtuvat erilaiset tapahtumat vaikuttavat ryhmän toimintaan. Bruce Tuckman (1938-2016) loi uransa tutkimalla ryhmädynamiikan teoriaa ja hän onkin tunnettu teoriastaan ”Tuckman's stages of group development”, jonka mukaan ryhmän kehittymistä voidaan kuvata viiden vaiheen kautta. Nämä viisi vaihetta ovat nimeltään muotoutumisvaihe

(forming), kuohuntavaihe (storming), normien muotoutumisvaihe (norming) ja suorittamisvaihe (performing). Tucman lisäsi myöhemmin teoriaansa yhden uuden tason, johon kuuluu ryhmän toiminnan päätyminen (adjourning). Nämä vaiheet ilmenevät tehtäväkeskeisissä ryhmissä, joilla on selkeä päämäärä. (Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.) Tällainen oli esimerkiksi Kalevala-esityksemme.

Edellä mainitut vaiheet eivät välttämättä esiinny ryhmän kehityskaassa juuri tässä järjestyksessä, ja jokin vaihe voi myös jäädä kokonaan pois. Vaiheet voivat myös esiintyä limittäin ja lomittain ryhmän toimiessa, eikä selkeää rajaa tasolta toiselle hyppäämisessä välttämättä voi erottaa. Vaikka Tucmanin teoria tarjoaakin vain yhden näkökulman ryhmän kehityskaaren tarkastelemiseen, on se mielestäni hyvä ja selkeä tapa tutkia ryhmän toimintaa ja siinä esiintyviä ilmiöitä, haasteita ja edistysaskelia.

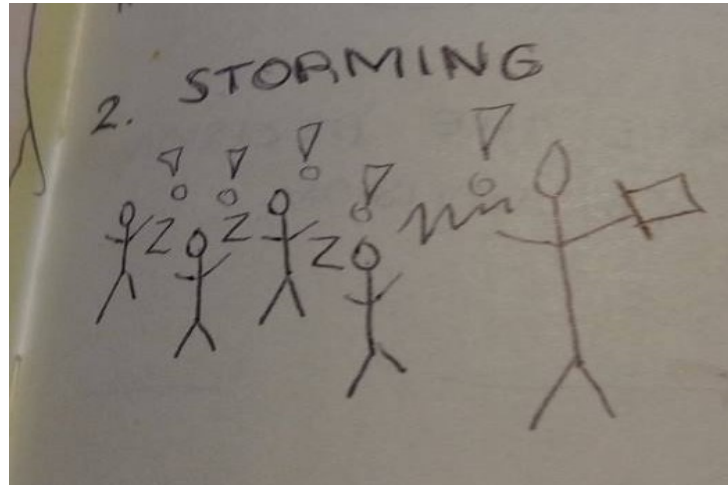
Metropolia Ammattikorkeakoulussa osallistuin psykodraaman ja ryhmänohjauksen kurssille, jossa käsitelimme muun muassa ryhmän kehityskaarta. Tuolloin esittelin kurssiryhmälleni Tuckmanin teoriaa ja havainnollistin sitä sekä itselleni että silloiselle kurssiryhmälleni piirrosten kautta, jotka tein työpäiväkirjaani. Avaan näiden kuvien kautta Tuckmanin ryhmän kehityskaaren eri vaiheita:

Kuva 2. Muotoutumisvaihe. Kuva: Maria Myllykangas, 2014

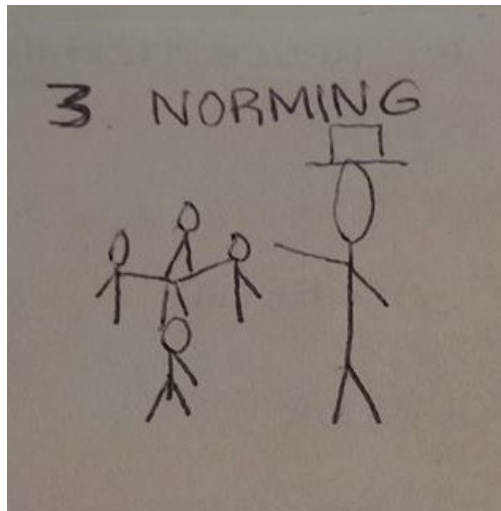
Tucmanin mukaan muotoutumisvaiheessa ryhmä orientoituu siihen, mitä ollaan tekemässä. Perustehtävä voi olla vielä epäselvä ja suhdetasolla ryhmä etsii vielä käyttäytymisen tapoja ja ryhmän sääntöjä. Ryhmä on myös riippuvainen ohjaajastaan.

(Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.) Devising-teatterin tekeminen on mielestäni oiva esimerkki juuri tällaisesta muotoutumisvaiheesta, jolloin tulevan teoksen aihe on mahdollisesti vielä epäselvä ja kaikki on avoinna. Ensimmäiseen tapaamiskertaan kuuluu paljon pohinää ja ideoita, mutta tulevasta ei ole vielä tietoa. Vaikka varsinaista ohjaaja ei devising-teatterissa ole, löytyy ryhmästä usein henkilö, joka ottaa joko sovitusti tai luonnostaan vastuuta siitä, mihin päin ryhmän toimintaa lähdetään viemään.

Kuva 3. Kuohuntavaihe. Kuva: Maria Myllykangas, 2014

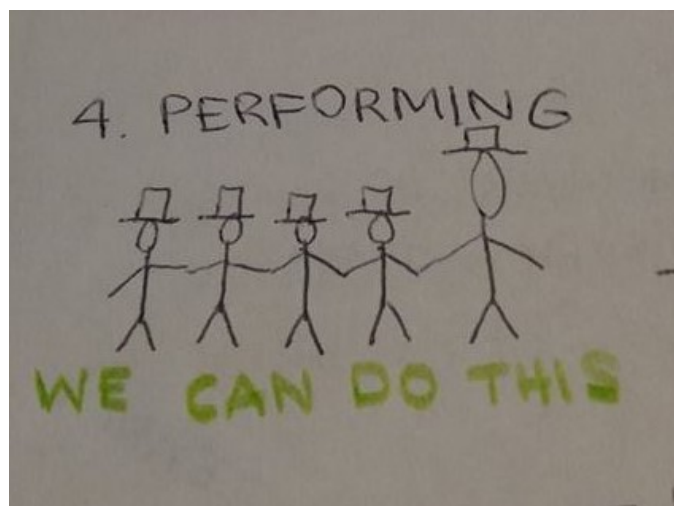
Kuohuntavaiheessa ryhmäläiset alkavat seisomaan omilla jaloillaan. Uskallus kyseenalaistamiseen kasvaa ja konfliktit ovat tulenarkoja syttyäkseen. Myös ryhmän tehtävää ja johtajaa voidaan vastustaa ja eriäviä mielipiteitä voi sinkoilla. (Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.) Devising-teatterissa tällaisen tilanteen voi aiheuttaa esimerkiksi se, kun ryhmän jäsenillä on eriävät mielipiteet teoksen tulevasta suunnasta tai omasta roolistaan. Koen kuohuntavaiheen tärkeänä vaiheena, koska silloin työryhmä alkaa kyseenalaistamaan ja testaamaan ryhmää. Kun kyseenalaistetaan, on pakko hetkeksi pysähtyä pohtimaan sitä, mitä ollaan tekemässä. Pahimmillaan kuohuntavaihe voi englannin kielisen storming-termillä mukaisesti kasvaa myrskyksi, jolloin ryhmän toiminta lakkaa kokonaan. Parhaimmillaan kuohuntavaihe antaa pontta työskentelyyn ja synnyttää uusia näkökulmia, joista havainnoida tekemistään.

Kuva 4. Normien muodostumisvaihe.
Kuva: Maria Myllykangas, 2014

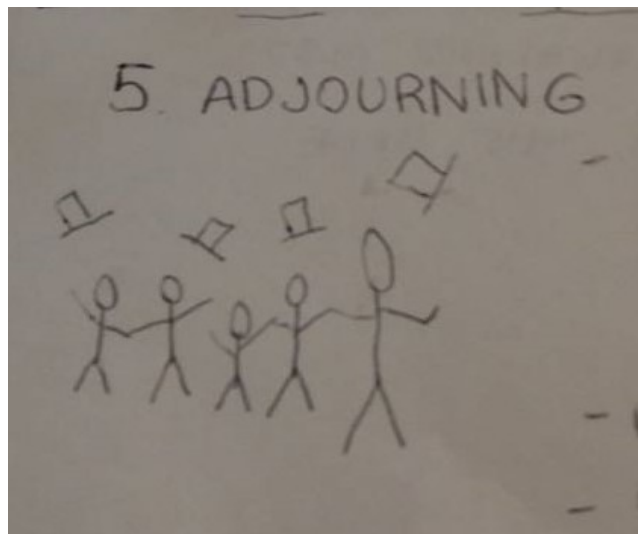
Normien muodostumisvaiheessa ryhmän toiminnalle alkaa syntyä normeja, jotka ovat ryhmää sitovia toimintaohjeita. Säännöt ja toiminnan tapa selkeytyvät ja ryhmä alkaa puhaltamaan yhteen hiileen. Yhteistyö ja avoimuus ryhmän välillä lisääntyy. Ryhmän koheesio eli ryhmän kiinteys ja ryhmäläisten sitoutuminen kasvaa ja tunne ryhmään kuulumisesta vahvistuu. (Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.)

Devising-työskentelyssä olen huomannut tämän tapahtuvan silloin, kun yhteinen linja siitä, mitä tulevalta teokselta halutaan, on vedetty ja mahdollinen esiintymispäivä on lähestymässä. Roolit ryhmässä selkiytyvät ja ryhmäläiset löytävät oman paikkansa toimia.

Kuva 5. Suorittamisvaihe. Kuva: Maria Myllykangas, 2014

Suorittamisvaiheessa ryhmä on toiminnan keskiössä. Luottamus ryhmäläisiin ja itse tekemiseen on kantavaa ja energiaa suunnataan nimenomaan projektin toteutukseen. Tässä vaiheessa ryhmäläisten erilaisuus koetaan rikkautena ja sitä hyödynnetään työskentelyssä. Usein myös juuri suorittamisvaiheessa ryhmässä vallitsevista rooleista tulee joustavampia ja toisia halutaan tukea. (Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.) Mielestäni tämä on devising-työskentelyn ihannetila, jossa projekti etenee vauhdilla eteenpäin. Omien ryhmäkokemusteni mukaan tässä vaiheessa ryhmäläiset usein lähentyvät toistensa kanssa ja potentiaaliset ystävyysuhteet saavat alkunsa.

Kuva 6. Ryhmän toiminnan päättyminen. Kuva: Maria Myllykangas, 2014

Ryhmän kehitysvaiheisiin voidaan laskea mukaan myös ryhmän toiminnan päättyminen, mikäli ryhmä on ollut tehtäväkeskeinen ja tehtävä saadaan päätökseen. Tähän vaiheeseen liittyy usein suuria tunteita, mahdollisesti rituaaleja ja juhlallisuuksia. (Jyväskylän Yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.) Teatteriproduktioissa puhutaan usein *hautajaisista*, joilla tarkoitetaan teatteriteoksen esittämisen päättymistä ja sitä seuraavia juhlia.

3.3 Ryhmätyöskentelyn edut ja haitat

Meistä jokainen kuuluu johonkin ryhmään ja meistä jokaisella on kokemuksia ryhmässä työskentelystä. Ryhmä koostuu aina erilaisista ja eri tavalla ajattelevista ihmisistä, ja sen takia onkin luonnollista, ettei yhteistyö aina suju täysin ongelmitta. Parhaimmassa mahdollisessa tapauksessa erilaisuus tukee ryhmätyöskentelyä ja ruokkii sen toimivuutta, huonoimmassa tapauksessa toiminta lakkaa konfliktien lisääntyessä.

Tucmanin edellä mainituissa ryhmätyöskentelyn vaiheissa jokaisessa on olemassa riski, jolloin ryhmä hajoaa. Jyväskylän yliopiston Kielikeskus on puheviestinnän nettisivuillaan paneutunut ryhmäviestintään ja mielestäni määritellyt hyvin niin ryhmää kuin sen toimintaakin listaamalla ryhmätyöskentelyn etuja ja haittoja:

EDUT:

- Jäsenet ovat erilaisia ja heillä on erilaista tietotaitoa, erilaisia arvoja ja kokemuksia.
- Ryhmä keksii enemmän ideoita kuin yksilö.
- Ryhmä on enemmän kuin osiensa summa.
- Voidaan hyödyntää erilaisia ongelmanratkaisukeinoja.
- Jos ryhmässä on hyvä ilmapiiri, ryhmätyöskentely on hauskaa. (Jyväskylän yliopiston kielikeskus.)

Nämä edellä mainitut asiat vievät ryhmätyöskentelyä eteenpäin ja motivoivat ryhmäläisiä. Omien kokemuksieni mukaan erityisesti devising-teatterissa ryhmäläisten erilaiset ajatusmallit katsotaan voimavaraksi, joka rikastaa lopputulosta ja pitää aiheen koko ajan jatkuvassa liikkeessä ja erilaisten näkökulmien keskiössä. Näin toteaa myös eräs Kalevala-projektimme työryhmäläisistä:

”Jokaisella työryhmän jäsenistä oli omat taitonsa ja vahvuutensa, jotka tulivat käyttöön teosta tehdessä. Teoksesta ei olisi millään saanut näin monipuolista ja monitaiteellista eri työryhmällä. Työryhmässä oli myös hyötyä siitä, että eri jäsenet kiinnittivät huomiota kohtauksia suunnitellessa eri asioihin. Tämän vuoksi teoksessa pystyi olemaan sekä videopelikohtaus, että perinteistä kansanmusiikkia.

(Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016)

Vaikka edellä mainitut seikat ovatkin ryhmätyöskentelyn etuja, voivat ne myös kääntyä haitoiksi. Kun ideoita on paljon, voi olla haastavaa valita niistä toteutuskelpoisimmat lopputulokseen. Erilaiset ajatukset ja arvot rikastavat ryhmää, mutta saattavat myös aiheuttaa konflikteja. Ryhmän hyvä ilmapiiri on mielestäni eilinehto hyvälle devising-työskentelylle. Ryhmätyöskentelyn pitää olla mukavaa, koska tällöin motivaatio työskentelyyn on korkeaa, mutta jos hauskuus jää päälle liian pitkäksi aikaa, voi ryhmätyöskentely hidastua, kun jäädään rupattelemaan niitä näitä muiden ryhmäläisten kanssa. Jyväskylän yliopiston Kielikeskus onkin listannut myös työryhmätyöskentelyn varjopuolia:

HAITAT

- Koska jäsenillä on erilaisia mielipiteitä, arvoja ja uskomuksia, asioiden käsittely ja päätöksenteko saattavat kestää kauan.
- Jäsenten huonot välit heikentävät työskentelyilmapiiriä.
- Ryhmäajattelu, jolloin ryhmän jäsenet alkavat ajattelemaan samankaltaisesti ja ryhmän tehokas päätöksenteko heikentyy, kun eriäviä mielipiteitä tai ratkaisuehdotuksia ei oteta huomioon.
- Konfliktitilanteiden huono selvittäminen voi johtaa jopa ryhmän hajoamiseen.
- Yhteisen tapaamisajankohdan löytäminen voi olla hankalaa. (Jyväskylän Yliopiston kielikeskus.)

4 Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projekti

Mieleni minun tekevi,
aivoni ajattelevi,
esitellä teille uusi tv-formaatti!
Kalevala-kanavalla näkyy Kalevalaa 24/7!
(*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa*, 2015)

Näillä sanoilla alkoi *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esityksemme. Tässä luvussa kerron Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksestä, joka sai ensi-iltansa helmikuussa 2015 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kalevalan päivän juhlallisuuksissa. Esitys oli tilausesitys, jolle myöhemmin myönnettiin apurahoja, joiden turvin kiersimme sekä esityksen että sen pohjalta luodun työpajan kanssa pääkaupunkiseudun peruskouluja, joiden opetussuunnitelmaan kuului Kalevalaan tutustuminen. Tässä opinnäytetyössä syvennyn esityksen rakentamiseen, en työpajan suunnitteluun ja ohjaamiseen.

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksemme oli ryhmälähtöinen esitys, joka työllisti työryhmänsä ensi-illan jälkeen keikkaillemalla kouluissa ja erilaisissa tilaisuuksissa. Työryhmäämme kuului viisi henkilöä: kolme teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijaa ja kaksi ammattimuusikkoa. Työryhmässä jokaisella oli joku tuttu ja osa oli tehnyt yhteisiä esityksiä ennenkin. Tällaisella kokoonpanolla ryhmä oli kuitenkin täysin uusi ja osa ryhmäläisistä ei ollut koskaan tavannut toisiaan.

Tässä luvussa avaan projektimme kulkua vaihe vaiheelta pyrkien tekemään kirikkaaksi sen, kuinka prosessimme eteni alkupisteestä ensi-iltaan ja myöhemmin keikkailuun asti. Olen haastatellut työryhmämme jäseniä ja käytän heidän suoria lainauksiaan

avatessani prosessimme kulkua. Haastattelukysymykset, jotka olen työryhmäläisilleni esittänyt, ovat kysyneet mikä on ollut haastavinta ja helpointa eri työvaiheissa. Lisäksi haastattelussa on kysytty mitä ryhmäläinen on eri työvaiheissa kokenut oppineensa, mitä hän tekisi jälkikäteen mietittynä toisin ja mitä ominaisuuksia tai osaamista kyseinen työvaihe on häneltä edellyttänyt. Työvaiheet olen jakanut karkeasti osioihin harjoitusprosessi, esitys ja esiintyminen, työpaja ja työryhmän kanssa työskentely. Kokonaiset haastattelukysymykset löytyvät tämän opinnäytetyön liitteistä. Haastattelu on tehty kevään ja kesän 2016 aikana, kun työskentelymme yhdessä *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esitys- ja työpajakokonaisuutemme kanssa on jo loppunut.

Aluksi kerron, kuinka prosessimme pääpiirteittäin eteni. Myöhemmin avaan prosessin haasteita ja tunnelmia.

4.1 Alkukipinästä kohti esitystä

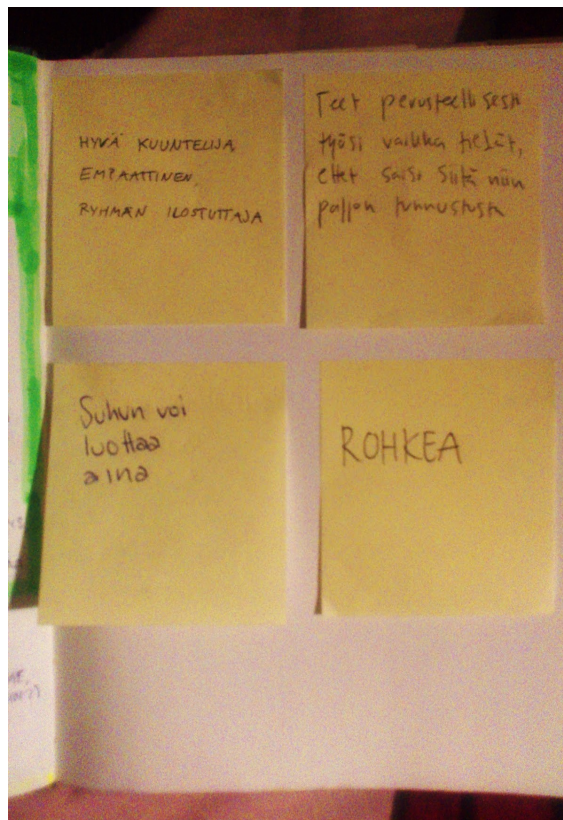
Idea yhteiseen esitykseen lähti Metropolia Ammattikorkeakoulun esittävän taiteen linjan innovaatiokurssilta, johon luokkamme teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat osallistuivat syksyllä 2014. Kurssin yksi tavoitteista oli osata muovailla prosessissa syntyvä idea tuotteeksi tai hankkeeksi jonkin kohderyhmän tarpeisiin. Tämä toteutettiin pienryhmissä. Alkukipinäme tulevalle esityksellemme oli siis jo jollain tapaa määritelty: olimme kurssille, jolla oli tarkoitus tehdä jotain innovatiivista tulevan vuoden aikana.

Minä ja kaksi muuta teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijaa muodostimme yhden ryhmän, jonka kanssa halusimme toteuttaa oman innovaatiomme. Pienryhmän muodostuminen kävi luonnollisesti, koska olimme opiskelijatovereina tuttuja toisillemme ja takanamme oli juuri yhteinen teatteriprojekti, jonka olimme samalla ryhmällä tehneet. Tämän vuoksi myös työtapamme olivat toisillemme tuttuja ja oli helppoa lähteä yhdessä keskustelemaan tulevasta.

Aloitimme työskentelymme tällä ryhmällä pohtimalla, mitä haluaisimme tässä kohtaa elämäämme teatterin parissa tehdä. Kävi ilmi, että minä ja toinen opiskelijakollegani halusimme keskittyä näyttelemiseen, kun taas kolmas ryhmäläisemme oli kiinnostunut ohjaamisesta. Ohjaamisesta kiinnostunut opiskelijatoveri kertoi kiinnostuksestaan suomalaisiin vanhoihin kansanperinteisiin. Innostus tarttui myös meihin muihin ja aihe

lähti puhuttelemaan meitä. Keksimme yhdessä tulevalle esityksellemme työnimen *Kyllä vanha kansa tietää*.

Listasimme ylös oman ryhmämme vahvuuksia niin yhdessä ryhmänä toimiessa kuin myös yksilöinä ollessamme. Myös muut luokkalaiset saivat listata meistä vahvuuksia. Tässä vaiheessa emme pihtailleet, vaan listasimme myös niin sanottuja turhiakin taitoja, jotka eivät ensimmäisenä tule mieleen. Kokosimme myös paperille suhdeverkoston, johon kirjoitimme ylös kaikki ne paikat, yhdistykset, työpuljut ja ihmiset, jotka jotenkin tunsimme. Tämänkin listauksen suhteen olimme vapaamielisiä ja listasimme ylös myös sellaisia tahoja, jotka eivät ensimmäiseksi projektin kannalta tuntuneet ensisijaisilta. Tämä listaus kuitenkin vahvasti kuvaa siitä, kuinka monta erilaista tahoja kolme ihmistä voi tuntea ja kuinka paljon verkostoja ympärillämme jo ennestään on. Suhdeverkostosta löytyi pienryhmäämme myös kaksi ammattimuusikkoo, jotka kiinnostuivat valitsemastamme aiheesta. Näin työryhmämme kasvoi viisihenkiseksi.

Kuva 7. Ryhmäläisten listaamia vahvuuksia Metropolia AMK:n innovaatioprojekti-kurssilla syksyllä 2014. Kuva: Maria Myllykangas, 2014

Jälkikäteen ajatellessa tällainen tapa aloittaa projekti oli äärimmäisen hyvä, sillä se sai näkemään heti projektin alussa enemmän mahdollisuuksia kuin lamaannuttavia haasteita. Omien vahvuuksien konkreettinen listaaminen sai uskomaan sekä itseän että ryhmään: vau, me ollaan hyvä tiimi! Mieli valpastui myös keskittymään toisten ryhmäläisten ja luokkalaisten vahvuuksiin. Listauksen toteutimme tuolloin vielä kolmenhengen teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijoiden poppoolla, mutta mielestäni ei olisi ollut hullumpi idea tehdä samaa listausta myös silloin, kun ryhmämme jäsenmäärä kasvoi ja tuleva Kalevana nykyihmiselle 20 minuutissa -esityksemme ryhmä oli koossa. Toisaalta vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet kävivät ilmi projektin myötä.

Ensimmäinen tapaamisemme tällä kokoonpanolla tapahtui niin ikään syksyllä 2014 kokoustaessamme tulevasta. Kokousohjelmamme oli eräiden ryhmäläistemme koti:

Täydellisiä uunijuureksia, täydellistä vaniljajäätelöä ja kauraomenapaistosta kahveineen kaikkineen. Vein mukaan tummaa suklaata. Se kai on vähintään mitä voin viedä. Kokoustimme viiden hengen voimin tulevan kevään projektista, jonka suunta vaikuttaisi nyt menevän komedialliseen musiikinäytelmään. Tutustuin huvittomaan ihmiseen ja huomasimme heti, että meidän huumori on samassa sopassa sekoitettua. Tuli tunne, että tällä porukalla on hyvä lähteä tekemään mitä tahansa. Eikä se tunne johtunut vain siitä, että ruoka oli hyvää. (Myllykangas, työpäiväkirjamerkintä 5.10.2014.)

Ruoan äärellä oli helppoa ja kivutonta tutustua tulevaan työryhmään. Ensimmäisellä tapaamiskerralla tutustuimme herätämateriaaliin selailemalla kansanperinteisiin pohjautuvaa kirjallisuutta sekä inspiroitumalla videoista, joissa oli sellaista tyyliä, jota halusimme tavoitella. Eniten ohjauksellista halunnut henkilö kartoitti asioita, joita haluaisimme projektissa tehdä ja keräsi näitä asioita paperille ylös. Jaoimme vastuualueita, joihin jokainen työryhmän jäsen pääsisi perehtymään ja jakamaan löytämäänsä tietoa seuraavalla tapaamisella lopulle työryhmälle.

Kartoitimme myös omia henkilökohtaisia tavoitteitamme tulevaa projektia kohtaan ja listasimme asioita, joita haluaisimme päästä projektin parissa tekemään. Yhteenvetona oli, että ryhmän jäsenet haluavat haastaa itseään hyppäämällä myös oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Koska ryhmässämme oli nyt myös kaksi ammattimuusikkoo, halusimme käyttää musiikkia osana esitystä.

Jo aikaisemmin tekemästämme suhdeverkostosta löytyi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), jolle päätimme ehdottaa tällaista esitystä esitettäväksi. SKS vastasi viestiimme ilmaisten innostustaan tarjoustamme kohtaan. Heidän päästään tuli

kuitenkin ehdotus: helmikuussa 2015 SKS juhli Kalevalan päivää ja he ehdottivat, voisimmeko tehdä tähän tilaisuuteen jonkin esityksen, josta kävisi ilmi kansalliseepoksemme keskeiset tapahtumat. Esitys tulisi olemaan juhlallisuuksien keventävänä loppunumerona ja esitys voisi kantaa esimerkiksi nimeä *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa*. Kävi siis niin, että tilaajamme antoi meille esityksen nimen ja aiheen, me saimme vastata sisällöstä. Tällöin ensimmäisellä tapaamisellamme sovitut työnjaot kumoutuivat saadessamme uudenlaisen tehtävänannon.

SKS ehdotti tapaamista ja me suostuimme. Tässä tapaamisessa pääsimme näkemään muun muassa tulevan esitystilan, jonka koko ja suunta ohjasivat meitä esityksen suunnittelemisessa. Tällöin saimme arvokasta tietoa siitä, miten päin tulimme esityksen esittämään, minkälainen akustiikka tilassa luonnostaan vallitsi, minkälainen tekniikka meillä olisi heidän puoleltaan käytössä ja kuinka paljon tilaa esityksemme itsessään voisi viedä.

Kuva 8. Promokuvaukset marraskuussa 2014. Kuva: Mia Johansson, 2014

Ensimmäiset treenimme pidimme marraskuussa 2014, jolloin järjestimme myös promokuvaukset saadaksemme luotua markkinointimateriaalia tilaajallemme Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle. Tämä työskentelytapa, jossa roolivaatteiden kautta lähdettiin hahmottamaan tulevan esityksen maailmaa, muistutti minua jo alasteen roolileikeistä, joissa puimme hauskat vaatteet päälle ja lähdimme niiden kautta

tutkimaan, minkälainen esitys tästä syntyisi. Ennen promokuvauksia pengoimme kaapeista löytyneitä vaatteita ja koulumme puvustamon rekvisiittaa, joiden avulla pukeuduimme oman mielemme mukaan Kalevalan maailman mukaisesti. Se, miten promokuvauksiin pukeuduimme, määritteli tulevia harjoituksiamme ja lopulta myös lopputulosta. Esimerkiksi itse pukeuduin promokuvauksiin vaaleansiniseen Finland-hiihtohaalariin ja karvalakkiin hakien näin Väinämöisen ulkomuotoa. Roolitin tuolloin itseni Väinämöiseksi, joksi lopulta myös jäin.

Oman kokemukseni mukaan tällainen työskentelytapa, jossa ennen ensimmäisiä harjoituksiakaan puemme Kalevala-aiheiset vaatteet päälle ja lähdemme ulos leikittelemään rooliasuilla, sopi työryhmällemme hyvin. Kaikissa devising-työskentelymuotoisissa esityksissä tällainen aloitus ei välttämättä toimisi, sillä tilanne vaati paljon huumorintajua ja heittäytymiskykyä heti alkuun, koska sen lisäksi että kyseessä oli tällaisella kokoonpanolla täysin uusi ryhmä, oli mukana ryhmästä ulkopuolinen valokuvaaja. Tavoitteena oli myös saada napattua kuvia, jotka olisivat markkinointikelpoisia tilaajallemme.

Harjoittelimme kerran viikossa sunnuntaisin. Treenitilan hankinnassa oli pulmia, sillä kalentereissamme oli tilaa vain sunnuntaisin ja koulullemme ei tällöin päässyt harjoittelemaan. Emme myöskään päässeet sunnuntaisin tulevaan esitystilaamme, joten jouduimme turvautumaan toisenlaisiin suunnitelmiin. Ryhmämme verkostojen avulla saimme harjoitustilat toiselta koululta, jonne joka sunnuntai kuljetimme tarvitsemamme rekvisiitat ja puvustuksen. Tämä oli omalla tavallaan absurdia, sillä kukaan meistä ei opiskellut kyseisellä koululla, jossa harjoittelimme, vaan saimme harjoitustilan suhteiden kautta. Harjoituksiamme varjosti näin ollen ylimääräinen stressin aihe: saammeko harjoitustilan silloin, kun sitä tarvitsemme.

Omasta mielestäni mielenkiintoista projektissamme oli se, että lähtökohtamme Kalevalaa kohtaan olivat erilaisia. Osa oli perehtynyt Kalevalaan hyvinkin paljon, osalle Kalevala oli tuttu lähinnä Mauri Kunnaksen *Koirien Kalevalasta*. Olikin ilmeistä, että enemmän Kalevalasta tietävät ottivat enemmän vastuuta myös treenien potkaisemisesta käyntiin. Jälkikäteen ajatellessa lopputuloksesta olisi voinut tulla täysin erilainen mikäli me, jotka emme olleet niin valveutuneita Kalevalan tapahtumista olisimme käynnistäneet harjoitukset omalla tavallamme. Mahdollisuuksia harjoituskauden aloittamiseen ja aiheen tutkimiseen on siis monia.

4.2 Roolit

Tehdessäni haastattelua ryhmämme jäsenille oli mielenkiintoista huomata, kuinka jokainen ryhmäläinen oli kokenut projektimme etenemisen eri tavalla oman tekemisensä, roolinsa, kautta. Sen lisäksi, että teatteria tehdessä saamme jonkinlaisen esiintyjän roolin, kuten *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esityksessä näyttelimme kansalliseepoksessa esiintyviä hahmoja, meillä on myös paljon muita rooleja kannettavanamme.

Sosiaalipsykologiassa roolin käsite kytketään sosiaaliseen asemaan, joka määrittää henkilön yleisesti tunnistetun toiminnan mukaan (Niemi, 2002, 85: ks. Biddle 1989). Esimerkiksi omassa ryhmässämme oli kaksi ammattimuusikkoa ja kolme teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijaa. Myös henkilöiden taustat ja suhteet toisiinsa voidaan katsoa roolien kautta: omassa ryhmässämme oli esimerkiksi pariskunta, muualta kuin pääkaupunkiseudulta kotoisin olevia, erilaisia töitä tehneitä ja harrastuksia harrastaneita. Lisäksi ryhmässä voidaan ottaa erilaisia suhdekeskeisiä rooleja, jotka ylläpitävät ja kehittävät ryhmän ilmapiiriä ja sosiaalisia suhteita. Näitä rooleja voi olla esimerkiksi kuuntelija, sovittelija ja rohkaisija (Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005.)

Erilaisissa ryhmätilanteissa voimme kokea käyttäytyvämmesi eri tavalla suhdekeskeisten roolien suhteen. Saatamme huomata, että toisenlaisessa ryhmässä olemme puheliaampia kuin toisessa. Tämä kokemusero voidaan ymmärtää roolin käsitteen kautta. (Niemi 2002, 84.)

Rooliteorioita on olemassa paljon, mutta eri rooliteoriat ovat jokseenkin samaa mieltä siitä, ettei rooli ole ainutkertainen tilannereaktio, vaan persoonassa elävä taipumus, joka syttyy ja sammuu tilanteiden mukaan. Yksilöllä voi siis olla eräänlainen roolivarasto, josta tietynlaiset roolit aktivoituvat tarpeen mukaan. Rooleja voi myös kehittää ja omaa roolivarastoaan voi täydentää. (Niemi 2002, 94.)

Kysyessäni Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -ryhmäläisiltä haastattelussa, mitä kukakin teki projektin aikana, sain vastaukseksi kasan erilaisia työtehtäviä ja rooleja. Listasin kaikki haastattelussa saamani roolit alle hahmottaakseni, kuinka paljon viisihenkisessä ryhmässä on erilaisia rooleja:

Säveltäjä, sanoittaja, muusikko, projektin yhteyshenkilö, työryhmän jäsen, ideoitsija, puvustaja, käsikirjoittaja, nukettaja, tarinankertoja, näyttelijä, koreografi, koollekutsuja, työpajan suunnittelija ja vetäjä, esitysmateriaalin valmistaja ja hankkija, laulaja, valotilanteiden ja kalustojen hankkija, suunnittelija, pystyttäjä ja roudaaja, työnjohtaja, harjoitusaikataulujen laatija, jonkinlainen ohjaaja, dramaturgi, improvisaatiolla tuotettujen kohtausten ylöskirjaaminen, roudari, kuski, esitysvaatteiden huoltajaesitysten välillä, työpajatarvikkeiden hankkija ja tarkastaja, nettisivujen tekijä, koululle raportoija, apurahojen maksaja, kirjanpitäjä.

Mielestäni kiinnostavaa on se, kuinka edellä mainitut roolit ovat kaikki tehtäväkeskeisiä, vaikka ryhmästämmme luonnollisesti löytyi myös paljon suhdekeskeisiä rooleja.

Tehtäväkeskeiset roolit auttavat ryhmää saavuttamaan asettamansa tavoitteet (Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005). Kaikki nämä työnkuvat voitaisiin lokeroida erilaisten yläkäsitteiden alle, kuten tuottaja, ohjaaja ja näyttelijä.

Työryhmäläiset olivat kuitenkin halunneet avata työnkuviaan laajemmin kertomalla, mitä kaikkea prosessi tuli tehtyä. Tämä halu listata yksityiskohtaisesti tehtävänkuvia kertoo mielestäni jotain oleellista sekä pienessä ryhmässä että devising-työskentelymuodossa toimimisesta. Kun työryhmässä on vain muutama jäsen, selkeää työnjakoa ei ole ja tehtävää on paljon, pääsee jokainen työryhmäläinen kokeilemaan erilaisia työtehtäviä ja vastaamaan niiden toteutumisesta.

Näen tässä sekä hyviä että huonoja puolia. Erilaiset työtehtävät auttavat hahmottamaan sitä, mitä kaikkea teatteriesityksen valmistusprosessiin kuuluu. Monen asian yhtäaikaista hallintaa ja stressinsietokyky kasvatavat ja esityksen lopputuloksesta tulee rikas monen ihmisen vastatessa eri osa-alueista. Erilaiset työroolit mahdollistavat uusien asioiden oppimisen ja paljon jotain asiaa tehdessä roolista voi tulla jopa osa ammatti-identiteettiä. Itse esimerkiksi koen *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin jälkeen olevani kyvykäs myös ohjaamaan ammatikseni työpajoja, koska pääsin tämän projektin ansiosta tekemään sitä paljon ja kohtaamaan sen haasteet ja mahdollisuudet. Koska *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektimme työryhmä koostui kulttuurialan ammattilaisista, joille työryhmässä työskentely ja itseohjautuvuus tekemisen suhteen tulevat tutuiksi ammatin kautta, ei vastuun ottaminen prosessiin kuuluvista eri työtehtävistä välttämättä ollut niin suuri loikkaus kuin se toisenlaiselle ryhmälle olisi ollut.

Vastuunkantaminen tuotannollisista töistä ja monen roolin ottamisesta on kuitenkin haaste, ja haastattelusta käykin ilmi, kuinka selkeytystä eri rooleihin olisi tarvittu:

Haastaavaa oli selkeän tuottajan puuttuminen. Prosessia hidastivat sähköpostikeskustelut, kun päätösten ja eteenpäin lähetettävien sähköpostien piti kulkea kaikkien työryhmäläisten läpi ennen varsinaista toteutusta. Tuotannolliset asiat vievät yllättävän paljon energiaa ja niissä on paljon pohdittavaa ja tehtävää. Kehitettävää olisi työnjaossa, ettei kaikki kaadu tiettyjen ihmisten kontolle. (Innovaatioprojekti -kurssin loppuraportti, 2016)

Uskon, että esityksen taiteellisen puolen hiomiselle olisi jäänyt enemmän aikaa, jos produktiossamme olisi ollut erillinen tuottaja, joka olisi vastannut käytännön asioiden sujumisesta. Huomasin itse myös karttavani vastuuta tietyiltä osa-alueilta. Kun piti ottaa sähköpostitse tai puhelimitse yhteyttä ulkopuoliseen tahoon, kuten esimerkiksi kouluihin apurahakeikkoja kaupitellessa, siirryin mielelläni syrjään ja annoin enemmän tuotannollisia asioita hoitaneiden hoitaa myös nämä asiat.

Jälkikäteen ajatellessa kyse oli epävarmuudesta niin itseni kuin työroolinikin suhteen. Olin vastannut omasta roolisuorituksestani ja nettisivujen tekemisestä, jonka vuoksi koin nämä asiat omaksi tontikseni. Tuntui kaukaiselta hypätä näyttelijän ja nettisivujen tekijän roolista yhteydenpitäjäksi, kun samaan aikaan joku muu oli jo aikaisemmin tehnyt tätä, pitänyt yllä ryhmäämme ja tottunut ratkomaan käytännön asioita mielestäni mallikkaasti.

Samaan aikaan kyseessä oli oma epävarmuuteni. Mielessäni oli kysymyksiä: osaisinko olla vakuuttava, vaikka olen ryhmän nuorin? Tiedänpö tarpeeksi tästä aiheesta? Unohtaisinko jotain oleellista? Munaisinko aikataulutukset? Vastuunottaminen tuntui yhtäkkiä suurelta teolta, vaikka jälkikäteen ajatellessa olisin pystynyt sen tekemään ilman suurempia ponnistuksia, kuten aiemmissa produktioissa olen tehnyt. Näin yhdelle tai kahdelle ihmiselle kuormittuvaa taakkaa olisi voinut tasata ja energiaa olisi voinut kohdistaa muihin asioihin.

4.3 Ohjaajan rooli devising-työskentelyssä

Työryhmässämme vallitsi hämmennys ohjaajan roolin suhteen:

Haasteet olivat teoksessa ohjaajuuden vaihtelu sekä selkeän pääohjaajan puuttuminen. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Vaikka meillä oli nimetty ohjaaja, toiminta tuntui välillä enemmän ryhmäjohtoiselta. Minun teki mieli ottaa välillä ohjaajan roolia. Tuntui ettei aina tiedetty, kuka on vastuussa mistäkin, ja kenellä on viimeinen sana. Varmaan siksikin roolit sekoittuivat koska ohjaaja oli myös näyttelijä eikä voinut nähdä kaikkea, mitä lavalla tapahtui. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Vaikka jokainen meistä otti paljon vastuuta eri asioissa, ryhmästämmme löytyi kuitenkin henkilö, joka otti vastuuta enemmän ohjaamisesta. Hänen ansiostaan työryhmällämme oli ensimmäisellä harjoituskerralla taustamateriaalia, käsikirjoituksen luonnostelua ja harjoitteita, joiden kautta pääsimme vauhtiin ja saimme jonkinlaisen suunnan mitä kohti mennä. Itse koin ohjaajan tietojen ja taitojen siirtäjänä, joka potkaisu prosessin käyntiin.

Projektimme oli kuitenkin devising-painotteinen, jolloin varsinaista autoritääristä ohjaajaa ei ollut, vaan käsikirjoitimme yhdessä ryhmänä koko esityksen improvisaatiota apuna käyttäen. Väitänkin, että devising-teatterin yksi suurimmista haasteista on se, ettei selkeää ohjaajaa ole. Vaikka devising-teatterin rikkauksiin kuuluu sen moniäänisyys jokaisen työryhmäläisen päästessä vuoronperään ohjaajansaappaisiin, työskentely on oman kokemukseni mukaan selkeämpää, kun valittuna on yksi henkilö, joka pelkästään ohjaa. Helpompaa se ei välttämättä ole, mutta selkeät roolit selkeyttävät työskentelyä kun tiedetään, mitä kukin tekee ja mistä kukin vastaa.

Vertaan kokemustani *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esityksen työryhmäläisenä kokemukseeni *Yksitoista sisarta* -esitykseen, jonka ohjaajana toimin keväällä 2016. Yksitoista sisarta oli 8-10-vuotiaiden lasten kanssa tehty esitys, jonka toteutimme devising-menetelmällä yhdessä lasten kanssa Herttoniemen ala-asteen teatterikerhossa. Käsikirjoitimme ja ideoimme esitystä yhdessä, mutta minä toimin selkeänä ohjaajana prosessin ajan. Poimimme yhdessä ideoita siitä, minkälaisen esityksen haluamme tehdä, kokosimme ideoita yhteen ja kokeilimme niitä lavalle. Se, miten kohtausta toteutettiin ja miten siirtymät kohtauksesta kohtaukseen tehtiin, olivat ohjaajan eli minun päätöksen alla. Kuuntelin lasten ideoita ja kokeilimme niitä yhdessä, mutta lopullisen ratkaisun muodosta tein minä.

Lasten kanssa työskentely devising-menetelmällä on kuitenkin erilaista, koska lapset tarvitsevat keskimääräisesti paljon enemmän ryhmänohjausta ja valvovaa silmää kuin

aikuiset. Kohtauksia työstäessämme otinkin kohtauksen pohjaksi usein jonkin tutun teatteriharjoitteen, jonka kautta lähdimme etsimään mielekästä tapaa olla näyttämöllä. Lapset eivät kyseenalaistaneet ohjaajan rooliani, koska olin alusta asti ollut heille selkeä ryhmänvetäjä, joka vastaa teatteritunnin sisällöstä ja rajoista. Esityksen sisältöön heillä taas oli vapaat kädet. Luonnollisesti selkeä ohjaajan roolini tuli myös sitä kautta, että olin ainoa aikuinen ja nimetty teatterikerhon vetäjä, joka vastasi aina tuntien sisällöstä.

Kuten eräs haastateltavissa *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektistamme aiemmin totesi, toimi ohjaaja myös näyttelijänä. Prosessimme aikana koin, että jokainen meistä pääsi vuorollaan olemaan ohjaajan saappaissa. Ohjaajuus tietyissä kohtauksissa määrittyi sen mukaan, kuka oli lavalla ja mitä tehtiin. Musiikillisissa kohtauksissa annoimme vastuuta enemmän muusikoille, nimetyn ohjaajan näytellessä se kuka ei ollut lavalla toimi silmäparina yleisössä, koreografioinnissa tanssillisesti lahjakas henkilö otti ohjat käsiinsä. Huomasin, että teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat ottivat luonnostaan vastuuta ohjaamisesta enemmän kuin muusikot, jotka keskittyivät enemmän musiikkiin ja kohtausten rytmytykseen. Näin ollen ryhmässämme vallitsi jo alunperin tietynlaiset roolit: muusikot ja teatteri-ilmaisun ohjaajat.

Raimo Niemistö puhuu kirjassaan *Ryhmän luovuus ja kehityshehdot ryhmän ohjaajuudesta ja sen kehitysvaiheista*. Hän määrittelee ryhmän ohjaajan olevan ryhmän johtaja, mutta muistuttaa, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat myös johtajuuteen. (Raimo Niemistö, 2002, 178.) Mielestäni erityisesti pienryhmäisessä ja devising-luonteisessa projektissa tämä pitää erityisen hyvin paikkansa. Ihanteellinen ohjaaja vapauttaa ryhmässä olevat voimat eikä sido niitä. Ryhmän ohjaaja on henkilö, joka huolehtii, että ryhmän tavoite toteutuu.

Ohjaajuuden sisään kuuluu monta roolia, joiden kanssa tasapainoilla: milloin prosessissa tulee hetki, että täytyy olla jämäkkä, milloin lempeä, milloin on aika rohkaista ja milloin sietää meneillään oleva tilanne. Yksi selkeä ohjaaja luo rajat, joiden sisällä temmeltää. Koenkin, että esityksemme rakentaminen sujui parhaiten silloin, kun katsomossa oli yksi silmäpari, joka keskittyi nimenomaan siihen, mitä lavalla tapahtui kertoen, mitä näkee ja miten lopputuloksesta saisi hiottua paremman. Koska ohjaaja oli myös näyttelijä, saattoi ohjaaja joutua kesken ohjauksen hyppäämään näyttämölle

rooliin, jolloin katsomossa ei ollut ketään ohjaamassa, vaan ohjasimme itse itseämme.

Vaikka tämä loikin haasteita kokonaisuuden ymmärtämiselle, apurahoja saanut projektimme on mielestäni hyvä esimerkki siitä, että myös ilman varsinaista ohjaajaa voi tehdä esityksen ja on olemassa keinoja, joiden avulla ohjaajuutta voi helpottaa. Näissä tapauksissa videokamera oli oiva apu, kun pääsimme jälkikäteen katsomaan kokonaisuuden kulun. Myös harjoitustilassamme ollut peili toimi osittain hyvänä apuna, kun pystyisimme sen kautta katsomaan lavalla tapahtuvaa toimintaa näyttämöltä käsin. (Koe)yhteisöltä saatu palaute auttoi kehittämään esitystä.

Raimo Niemistö (2002, 181) listaa ohjaamisen kolme perusröoliä, jotka ovat ryhmän johtaja, ymmärtävä kuuntelija ja vaikuttaja. Vaikka kokonaisvaltaista ohjaajaa ei produktiossamme ollutkaan, koen tunnustaneeni henkilöstä, joka otti eniten vastuuta ohjaajuudesta, kaikki nämä edellämainitut roolit. Viimeisen esityksen jälkeen saimme sähköpostiimme pitkän viestin, jossa hän kiitti kaikkia projektista ja pohdiskeli omia tunnelmiaan viimeisen esityksen jälkeen. Koen, että vaikka rakensimme esitystä yhdessä ryhmän kesken, oli eniten ohjausvastuuta ottanut henkilö kuitenkin se, joka vei ryhmäämme vaihe vaiheelta eteenpäin.

4.4 Esityksen materiaalin tuottaminen ja koostaminen

Se, millaisin keinoin esitys valmistetaan, ratkaisee myös esityksen lopputuloksen. Esityksen voi valmistaa keskittymällä vain yhteen teatterimuotoon, esimerkiksi fyysiseen teatteriin, tai sitten erilaisia teatterimuotoja voidaan sekoittaa, jolloin niiden yhdisteleminen voi tuottaa kiinnostavaa ja ainutlaatuista materiaalia. Esityksen lopputulokseen vaikuttaa myös se, mihin harjoituksiin milloinkin keskitytään. (Pätsi, 2010, 138-140.)

Tehdessämme *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esitystä tiesimme haluavamme tiiviin ja komediallisen esityksen, joka sisältäisi musiikkia ja näyttelemistä. Meillä kaikilla oli yhteinen näkemys siitä, minkälaista esitystä lähdemme tavoittelemaan. Tämä helpotti kovasti yhteistyötä, sillä olisi ollut todennäköisesti haasteellisempaa rakentaa esitystä sellaisen työryhmän kanssa, joilla on täysin eri näkemykset lopputuloksesta. Ensimmäisellä kerralla lauloimme Kalevalaa kalevalanmitassa ja muistelimme yhdessä Kalevalan tapahtumia. Koska esityksemme nimi oli *Kalevala nykyihmiselle 20*

minuutissa ja tavoitteena oli erilaisin keinoin tuoda Kalevala nykypäivään, olimme valinneet muodoksemme tv-formaatin. Ideanamme oli luoda näyttämölle Kalevala-kanava, jolta näkyi Kalevala-aiheisia ohjelmia ja mainoksia 24/7. Eniten ohjausvastuuta ottanut ryhmäläisemme oli poiminut Kalevalan pääkohdat paperille ja luonnostellut jonkinlaista käsikirjoitusrunkoa, jonka pohjalta lähdimme improvisoimaan lisää materiaalia.

Improvisaatio on yksi devising-työskentelyn käytetyimmistä materiaalin tuottamisen tavoista. Improvisaatio on valmisteleematonta toimintaa, jonka esittäjä luo esitystilanteessa (Wikström, 2005, 40). Kalevala-esitystämme rakentaessa valitsimme aina yhden kohtauksen, esimerkiksi kohtauksen, jossa Marjatta löytää metsästä puolukan ja tulee siitä raskaaksi, ja lähdimme improvisoimaan tätä näyttämölle. Harjoituksia helpotti se, että meillä oli kirjoitettuna jonkinlainen käsikirjoitusrunko, jonka pohjalta lähdimme improvisoimaan – tällöin tiesimme, mitä kohtauksessa tulisi tapahtua ja mihin kohtauksen tulisi sisällöltään päättyä. Meillä oli rajat, joiden sisällä temmeltää.

Improvisaatio on nopea tapa tuottaa materiaalia, sillä yksi improvisaatio perussäännöistä on, että kaikki ideat hyväksytään ja mitään ideoita ei tyrmätä. Tällöin improvisoitu kohtaaminen menee eteenpäin ja kohtaaminen voi ajautua täysin yllättäviinkin suuntiin. Esimerkiksi lopullisessa esitysversiona puolukan syönyt Marjatta tuli tv-showhun kertomaan arjestaan vauvansa kanssa. Henkilöhahmojen kehonkieli ja tapa olla oli syntynyt improvisaation keinoin kokeilemalla. Kesken haastattelun vauva puhkesi puhumaan, josta Marjatta ja tv-shown juontaja innostuivat, sillä ”vauva oli stara jo syntyessään!”. Vauva toteutettiin huivilla, jotta Marjattaa esittävä näyttelijä pystyi tekemään siitä kädellään elävän samaan aikaan, kun kulisissa oleva näyttelijä ääninäytteli vauvalle äänen. Nämä ideat olivat syntyneet täysin improvisaation keinoin erilaisilla ajatuksilla leikittelemällä.

Yksi työryhmäläisistä muistelee esityksen rakentamista näin:

Vaikein vaihe oli alun innostuksen jälkeen tasainen materiaalin tuottamisen vaihe. Selkeä päämäärä (keikka SKS:lla) innosti, mutta loi myös paineita kohtausten ja materiaalin tuottamiseen ja laadun ylläpitämiseen samalla. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Omien kokemuksieni mukaan devising-teatteria tehdessä eteen voi tulla kaksi ongelmaa: joko materiaalia on liikaa tai liian vähän. Etumme että haasteemme tämän

esityksen luomisessa oli se, että pohjamateriaalinamme oli kokonainen kansalliseepos. Pystyimme poimimaan Kalevalan juonikuviot itse Kalevalasta, mutta toteutustapa oli aina meidän hyppysissämme. Koska olimme päättäneet rakentaa esityksemme tv-formaatin muotoon, helpotti se teemassa ja aiheessa pysymistä, kun pystyimme miettimään Kalevalan tapahtumat tv:stä tutuiksi tulleiden asioiden ympärille, joita olivat esimerkiksi mainokset.

Vaikka jatkuva improvisaation käyttäminen oli hauskaa ja se mahdollisti hullujenkin ideoiden kokeilemisen, koettiin improaminen myös haastavaksi lajiksi:

”Ehkä vaikeinta oli musiikin improvisatorinen yhteistuottaminen: milloin musiikki on valmista? Entä jos se on minusta valmista, mutta toinen muusikko ei ole vielä tyytyväinen? Milloin asiat lyödään lukkoon lopullisesti?” (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Kun materiaalia on paljon ja materiaalin tuottamisen välineenä on käytetty improvisaatiota, tulemme väistämättä jossakin vaiheessa sen tilanteen eteen, jolloin on aika tehdä päätöksiä kuinka edetä ja mitä materiaalista lähdetään kehittämään eteenpäin, mitä valitaan lopulliseen esitykseen. *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektissamme huomasin, että teimme päätökset yhteistuumin ja yhdessä kooten. Harjoitustilanteissamme harvoin tuli tilannetta, jossa työryhmä olisi ollut täysin eri mieltä näyttämöllisistä ratkaisuista. Jos tällainen tilanne tuli, mietimme uudestaan onko tämä sellainen asia, jonka haluamme esityksessä pitää. Usein alkuperäistä improvisoitua ideaa lähdettiin kasvattamaan ja viemään haluttuun suuntaan, kunnes tuntui siltä, että palaset loksahavat paikoilleen ja sopivat kokonaisuuteen. Joissakin tilanteissa eniten ohjausvastuuta ottanut henkilö päätti kokonaiskuvasta ja siitä, mitä esityksessä pidämme, toisinaan enemmistön mielipide ratkaisi, pidetäänkö jokin elementti esityksessä vai ei.

4.5 Jaksaminen

Harjoitusprosessi edellytti minulta hermoja ja positiivista asennetta. Aina ei löytynyt kumpaakaan. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Pieta Koskenniemi kuvaa kirjassaan *Devising* ja muita merkillisyyksiä luovaa prosessia kaaoksen ja kontrollin liittymäkohdassa tapahtuvaksi asiaksi. *Devising*-teatterin tekeminen on ajelehtimista järjestäytymättömyydessä. Tässä järjestäytymättömyydessä vaaditaan työryhmältä kykyä irrottautua hallinnan tunteesta

ja antaa mennä. Samaan aikaan, kun harjoitellaan esitystä, on kuitenkin muistettava mitä tuli tehtyä. Ei-tekstilähtöisessä työskentelyssä tämä kaaoksen läsnäolo on määrällisesti suurempaa kuin valmiin näytelmätekstin raamien sisällä. (Koskenniemi 2007, 49.)

Haastavinta työryhmässä toimimisessa oli keskeneräisyyden sietäminen. Tästä yleensä kohosi huono tuuli, sekä ideoiden ja teoksen epäröinti. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Devising-projetissa stressinsietokyvyllä on suuri merkitys, koska devising-projekteihin ja ylipäättänsä teatterin tekemiseen kuuluu keskeneräisyyden sietämisen kauheus ja kauneus. Kun ryhmässä vallitsevat roolit ovat epämääräiset ja ensi-iltaan lasketaan päiviä, sekasorron määrä kasvaa ja tunteet prosessin parissa voivat päästä repeilemään suuntaan jos toiseenkin. Luottamus itse projektiin ja työryhmäläisiin nousee mielestäni tässä vaiheessa avainasemaan, koska mikäli luottamus jompaan kumpaan on pahasti vaakalaudalla, projektia ei välttämättä päästä toteuttamaan loppuun ollenkaan. Kysyessäni *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -työryhmämme jäseniltä harjoitusprosessimme haasteista, sain monenlaisia vastauksia:

Tuntui vaikealta olla aina pirteä, innostava ja vastuullisessa roolissa.

(*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Jaksaminen tulee yleisesti puheeksi. Kuten aikaisemmin on jo mainittu, harjoittelimme vain kerran viikossa, koska jokaisen kalenteri oli täynnä muista projekteista. Myös sairastumiset ja muut elämän stressit hankaloittivat ajoittain projektin etenemistä. Sunnuntai oli joillekin työryhmäläisille viikon ainoa vapaapäivä, joka meni tämän esityksen työstämiseen, jolloin viikon aikana kertyneet väsymyksen merkit olivat luonnollisesti ilmassa.

Tämä saa minut muistuttamaan, ettemme ole koneita tai irrallisia elämämme muista myllerryksistä. Elämässä sattuu ja tapahtuu koko ajan, emmekä aina pysty kontrolloimaan kaikkea ympärillämme olevaa. Välillä energiatasot ovat korkealla, välillä on vaikeuksia edes ryhtyä tekemään yhtään mitään.

Muistan itse tulleeni harjoituksiin useimmiten hyvällä tuulella, mutta kerran väsytti ja kiukutti kaikki ja keskittyminen tuntui olevan kovin vaikeaa. Juuri sinä päivänä

harjoittelimme rap-kohtausta. Tässä kohtauksessa Kalevalasta tuttu Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta nykyaikaistettiin rap-battlen muotoon, jossa sekä Väinämöinen että Joukaihainen räppäävät kilpaa Väinämöisen lopulta voittaessa ja räpätessä Joukahaisen suohon. Tuona päivänä energiatasoni oli kovin alhainen ja tuntui äärimmäisen hankalalta pysyä positiivisena ja ottaa ohjausta vastaan. Kohtaus oli itselleni henkilökohtaisesti haastavin, koska olin kaukana omalta mukavuusalueeltani.

Tuolloin esiintymiseni oli kovin laiskaa ja päätin, että käytän matalaa energiatasoani hyväksi siirtäen sen roolihahmooni. Väinämöisen tavasta olla tuli tuolloin kovin jäyhä ja vakaa, hieman mököttäväkin, ja koen löytäneeni hahmooni jotain, mitä en ennen ollut löytänyt. Vaikka harjoituskerta juuri tuolloin ei omalta osaltani ollut kovin edistyksekäs, löysin henkilökohtaisen oloni kautta hahmooni jotain inhimillistä ja vähemmän karikatyyristä. Lopputuloksessa tämä löytö ei välttämättä näy, mutta se auttoi itseäni käsittämään jotain uutta omasta hahmostani ja omasta jaksamisestani.

Tällä esimerkillä haluan tuoda ilmi, ettei näyttelijän tai työryhmäläisen ole pakko olla tykittävä kone koko ajan, vaan oma harjoitustilanteessa vallitseva olotila voi tuottaa myös uutta materiaalia esitykseen. Kun prosessi esitystä tehtäessä on pitkä, on mahdollisuus olla aina säteilevänä paikalla. Opin, että armollisuus sekä omaa että työryhmäläisten jaksamista kohtaan on ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon.

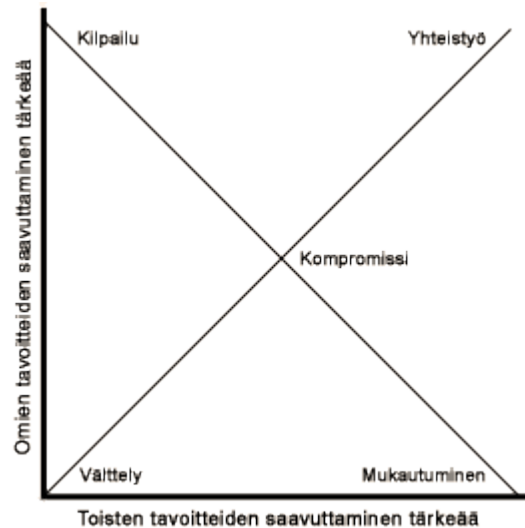
4.6 Yhteistyön haasteita

Täysin ilman haasteita *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esitystä ei rakennettu. Haastattelussa selviää, että tällainen edellä mainittu työskentely aiheutti myös osittain eripuraa. Haastattelusta käy ilmi, että osa työryhmäläisistä olisi halunnut ottaa enemmän vastuuta joistakin osa-alueista ja miettiä jotkut kohtaukset uudelleen. Joitakin kohtausideoita epäiltiin ja ajauduimme usein istumaan keskelle harjoitustilaa perustelevaan, miksi tämä kohtaus olisi hyvä.

Jälkikäteen pohtiessa pelkkä ideoiden kokeileminen olisi ollut tuotteliaampaa kuin keskustelu, sillä omien kokemuksieni mukaan välillä pelkkä puhuminen jää kiertämään

kehää. Kuten jo aikaisemmin tässä opinnäytetyössä mainitsin, nämä konfliktitilanteet ja kyseenalaistamiset eivät ole välttämättä huonoja asioita, sillä niiden kautta ryhmässä päästään keskustelemaan ja katsomaan teoksen työstöä kriittisestä näkökulmasta.

Alla olevassa kaaviossa on kuvattu yksi konfliktien ratkaisumalli:

Kuva 9. Konfliktien ratkaisumalli ryhmätyötilanteissa. Kuva: Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos, 2005

Omassa projektissämme työryhmä lähti ratkaisemaan eripuraisia tilanteita yhteistyön kautta, jolloin konfliktitilanteet pyrittiin kääntämään kaikkien eduksi niin, että jokainen pystyi seisomaan ratkaisun takana tyytyväisenä. Ryhmässämme tehtiin myös kompromissisia ratkaisuja, jolloin konfliktin osapuolten tavoitteet saatiin osittain toteutumaan.

Konkreettinen esimerkki tästä tilanteesta oli esityksessämme käytetty luuta, joka markkeerasi esityksessämme Lemminkäisen hahmoa. Luudan käyttö esityksessä herätti työryhmän kesken keskustelua ja kyseenalaistusta siitä, miksi Lemminkäisen hahmon pitää olla nimenomaan luuta, jota näyttelijät nukettavat. Nukettaminen on termi, jolla tarkoitetaan nukan liikuttamista esiintyvästi. Henkilöä, joka nukkea liikuttaa, kutsutaan nukettajaksi. (Kolehmainen 2014; ks. Falke 2011, 45.) Vaikka keskustelu heräsi useampaan otteeseen, luuta kuitenkin pysyi esityksessä, vaikka sen funktio jäi ehkä osittain epäselväksi. Kompromissina luutaa rakennettiin ihmismäiseksi väkertämällä siihen silmät ja silmälasit, joiden piirteitä vahvistettiin pitkin esitysruppeamaa.

Kuva 10. Ensi-ilta 27.2.2015, luudan nukettaminen. Kuva: Elina Manninen, 2015

Devising-projektissa, jossa varsinaista ohjaajaa ei ole, kompromissiset ja yhteistyötä tavoittelevat konfliktien ratkaisutilanteet ovat yleisiä, mutta aikaa vieviä keinoja. Ylläoleva kaavio esittää ristiriitojen ratkaisemiseksi myös kilpailullista tyyliä, jossa vähätellään toisten ideoita ja tavoitteita ja pyritään vain itsekeskeiseen ratkaisuun. Kaavion toisessa laidassa kilpailullista tyyliä vastapäätä on mukautuva ote, jossa pidetään tärkeimpänä muiden tavoitteiden toteutumista ja omista ideoista annetaan periksi. Yksi konfliktin ratkaisutyyleistä on myös ristiriidan välttely, jolloin tilanteesta halutaan mahdollisimman pian pois. Tähän tyyliin liitetään myös passiivisuuden läsnäolo, jolloin eriävissäkin mielipitessä välttelevää konfliktin ratkaisutyyliä käyttävä ryhmäläinen pysyy passiivisena, vaikka hänellä olisikin oma mielipide ristiriidan ratkaisemisesta. Ryhmätyöskentelystä voi tulla haasteellista siinä vaiheessa, kun ryhmässä on eri konfliktin ratkaisutyylin kannattajia.

Esityksen rakentamisessa koettujen haasteiden lisäksi vaikeiksi tilanteiksi mainittiin myös muut esityksen ohessa tulevat asiat:

Haastavimpia asioita olivat ehkä raha-asioista sopiminen ja yhteisen näkemyksen hahmottaminen: sen määrittäminen millainen palkkio on pieni,

sopiva tai suuri suhteessa tehtävään työmäärään. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Haastattelussani käy ilmi, että eniten haastetta koettiin raha-asioista puhuttaessa. Tästä kertoo jo ajallisesti se, kuinka usein harjoitustemme päätteeksi istahdimme treenitilamme lattialle vain pähkäilemään mahdollisen tulevan palkan suuruudesta. Oli haastavaa hinnoitella esitys ja siihen kuuluva työpaja, koska kenelläkään ei ollut aikaisempaa kokemusta tällaisesta. Lisäksi haastetta tuotti se, kuinka osa työryhmäläisistä oli opiskelijoita, osa jo valmiita ammattilaisia. Vaikka olimme saaneet apurahan, täytyi meidän silti määritellä esityksen ja työpajan erillinen hinta mahdollisia muita keikkoja varten. Projektin myötä meille selvisi, kuinka kouluilla ei ole varaa ostaa esitys- ja työpajakokonaisuutta, vaikka hintamme olikin suhteessa toisenlaisiin projekteihin alhainen.

Verkostoitumisen tärkeys osoitti mahtinsa myös raha-asioista puhuttaessa:

Ehdottoman arvokasta oli koulussa saatu kannustus ja opetus. Työelämä ja yrittäjyys –kurssilla meitä autettiin itsemme hinnoittelussa ja apurahahakemusten laatimisessa. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Teimme havainnon, että vaikka apuraha olikin hieno asia ja esityksen ja työpajakokonaisuuden esittämisestä saatu palkka lämmitti aina keikan jälkeen, ei apurahalla saatu summa koskaan täysin korvannut niitä tuntimääriä, joita esityksen ja työpajakokonaisuuden suunnittelemiseen oli käytetty. Teimme myös havainnon, että apurahahakemukseen tulee jo hakemisivaiheessa suunnitella ja budjetoida tuotannollisten töiden määrä:

Budjettiin on syytä laskea hyvät palkkiot kaikista tuotannollisista ja huoltotehtävistä. Itse sisältöä eli esitystä ja työpajaa oli mukava tehdä, mutta markkinointi, sisäisen kommunikoinnin vaihtaminen ja roudaus tuntuivat raskailta. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Mielestäni tämä seikka liittyy myös oleellisesti jo aikaisemmin puhuttuun roolitus-aiheeseen. Työnjako on hyvä tehdä näkyväksi myös apurahaa haettaessa, jolloin tehdystä työstä saadaan myös sille kuuluva korvaus ja näin myös työnjako selkiytyy. Viisihenkisessä ryhmässä työskentely toi myös yhden havainnon esiin: jos haluaisi tienata tällaisella työllä elantonsa, täytyisi ryhmän olla huomattavasti pienempi.

4.7 Esiintyminen

Teettämäni haastattelun mukaan esiintyminen koettiin miellyttäväksi. Omasta mielestäni oli erityisen antoisaa päästä esiintymään erilaisiin tiloihin ja tilaisuuksiin. Koska esiinnyimme paljon eri paikoissa ja näin ollen jouduimme siirtymään esiintymispaikalta toiselle, kohtasi työryhmämme myös erilaisia yllätyksiä, jotka tulivat esiintymisen lomassa tutuksi:

Rekvisiittapaljous on hirmuinen ja täydet Ikea-kassit ovat olleet koko projektin ajan joko autossa tai asunnon nurkassa viemässä tilaa. Vähemmällä rekvisiitilla voisi pärjätä. Koululta lainasimme sermiä, jonka varausjärjestelyt ja noutamiset ovat tuoneet ylimääräistä tekemistä. Kuljetus paikasta toiseen tapahtui henkilöautolla, joka oli niin täynnä rekvisiittaa ja lavastusta, etteivät kaikki työryhmäläisetkään mahtuneet sinne istumaan. (Metropolia Ammattikorkeakoulun innovaatioprojekti-kurssin loppuraportti, 2016.)

Esityksemme oli monipuolinen ja sisälsi monta roolihahmoa, nukketeatteria kuin myös monenlaista rekvisiittaa erilaisiin kohtauksiin. Lavastuksen keskeisimpänä osana toimi tavallinen pöytä sekä muusikoiden instrumentit, nuottitelineet ja istuimet. Monipuolisuus toimi pitäen 20 minuutin esityksen virtaavana ja mielenkiintoisena, mutta kostautui tavaroiden paljoutena. Tilanne olisi voinut olla toinen, mikäli esityksemme olisi esitetty aina yhdessä ja kiinteässä paikassa, mutta koska esityksestämme tuli kiertävä teatteriesitys, koitui rekvisiittojen ja lavasteiden jatkuva paikasta toiseen roudaaminen taakaksemme. Jälkikäteen ajatellessa luulen, että mikäli olisimme heti ensimmäisistä harjoituksista lähtien tienneet ja valmistautuneet siihen, että esityksestämme tehdään kiertävä, olisimme myös miettineet roolivaatteet ja rekvisiitat uusiksi.

On selvää, että rekvisiitat ja puvustukset säilyvät parhaiten tallessa ja löydettävissä yhdessä paikassa ollessaan. Työryhmämme kiintopaikaksi valikoitui eräiden ryhmäläisten koti, jossa tavarat luonnollisesti veivät tilaa ja toivat vastuuta niille, jotka niistä huolehtivat. Yksi vaihtoehto olisi ollut, että jokainen ryhmäläinen olisi huolehtinut omien roolihahmojensa vaatteista ja tavaroista vieden ne säilytykseen omaan kotiinsa. Välillä keikkojemme väli oli kuitenkin sen verran pitkä, että riski tavaroiden unohtumiseen olisi ollut suuri.

Esiinnyimme joka kerta uudessa paikassa, jota emme olleet aiemmin nähneet. Meillä oli tunti aikaa valmistautua esitykseen, ratkaista mahdolliset ongelmat. Joskus lava tuntui hyvin ahtaalta, joskus valoja oli vaikea saada toimimaan eduksemme, joskus äänen kuuluvuus oli haaste. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Jouduimme tulemaan esiintymispaikoille aikaisemmin, koska tarvitsimme oman aikamme tavaroiden roudaamiseen ja esitystilan tarkastamiseen. Jokainen tila oli aina erilainen niin kooltaan kuin akustiikaltaan, jonka vuoksi tarvitsimme oman aikamme tilaan tutustumiseen ja sen laittamiseksi esityskuntoon. Koska pidimme esityksen jälkeen myös työpajan, piti meidän varautua myös sen tilan tutkimiseen, johon työpaja sijoitettaisiin.

Kuva 11. Esiintymistilat vaihtelivat keikkapaikkojen mukaan. Kuva: Maria Myllykangas, 2016

Keikkatyön hieno että haastava puoli oli päästä esiintymään erilaisiin tiloihin. Kävimme esiintymässä niin hälyisässä Messukeskuksessa kuin pienessä luokahuoneessa. Jokaiseen tilaan täytyi valmistautua esiintymään hieman eri tavalla – yleisön määrä vaikutti niin esiintymiseen kuin äänenkäyttöönkin. Joissakin esiintymispaikoissa saimme käyttöömmä äänentoiston, mutta yleisesti esiinnyimme ilman mikrofoneja. Haastattelussa osa työryhmäläisistä pohti, kuinka helpottavaa olisi ollut, mikäli äänentoisto olisi ollut joka esityksessä, jolloin yleisömäärän laajuutta jokaisella keikalla ei olisi tarvinnut miettiä. Äänentoiston lisääminen olisi tosin tuonut lisää säädettävää ja roudattavaa.

Haastattelun mukaan itse esityksen esittäminen koettiin helpoksi ja mukavaksi puuhaksi. Jokaisella työryhmäläisellä oli omat henkilökohtaiset haasteensa esityksessä, mutta ne eivät missään vaiheessa olleet ylitsepääsemättömiä. Mielestäni omat henkilökohtaiset haasteet pitivät esityksen myös virkeänä, sillä tällöin työhön ei päässyt leipääntymään. Haasteiksi mainitaan muun muassa pokan pitämisen vaikeus ja nopeatempoisessa esityksessä perässä pysyminen.

Esitimme esitystämme pitkään ja kuten esityksillä on tapana, ne muuttuvat hitusen kerta toisensa jälkeen näyttelijöiden ottaessa esityksen haltuun. Näimme ensi-illassa kuvatun videon esityksestämme ja vertasimme sitä myöhemmin esitettyyn vetoon. Huomasimme, että esitykseen oli tullut rentoutta ja hahmot olivat kehittyneet esitysten saatossa. Yksi työryhmäläinen toteaaakin:

Mielestäni on perusteltua, että esiintyjät pitävät esityksen tuoreena tulkiten sitä aina vähän eri tavalla. Ei haittaa, jos joku sanajärjestys vähän vaihtuu, jos se auttaa esiintyjää pysymään hereillä ja tarkoittamaan sanomaansa. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

5 Oppimisen kokemuksia

Edellä olevissa luvuissa olen ruotinnut tämän projektin haasteita ja keskittynyt siihen, mitä olisi voitu tehdä toisin ja kuinka prosessin aikana koettuja ongelmakohtia ratkottiin tai olisi voitu ratkoa. Haasteiden kautta on helppoa haravoida oppimisen kokemuksia ja uskon, että ammatillinen kehitys tapahtuu nimenomaan silloin, kun maltaa pysähtyä toviksi miettimään niitä hetkiä, jolloin työskentely on jollain tapaa ollut haastavaa.

Haastattelussani, jonka teetin *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -työryhmälle, kysyin myös mitä ryhmäläiset ovat oppineet tässä projektissa mukana ollessaan. Jokaisen työryhmäläisen puheissa esiintyy yksi yhteinen oppi: Kalevala on mahdollista puristaa 20 minuutin sisälle. Haastattelussa jokaisen työryhmäläisen puheissa huokuu lämpö nimenomaan työryhmää kohtaan:

Teimme hyvän, kehitetyn, esityksen ja toimivan työpajan. Mielestäni lopullisen "tuotteen" toimivuus on hyvä mittari sille miten työryhmä on toiminut. Riitainen ja epämotivoinut porukka ei voisi saada aikaan sitä mitä me saavutimme. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Minulle oli arvokasta saada jakaa tämä kokemus juuri näiden ihmisten kanssa. Uskon, että meille kaikille teki hyvää kokea olemamme ammattilaisia. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Myös minulle yksi suurimpia oppeja oli se, että me pystyimme tähän. Yksin en olisi pystynyt pusertamaan Kalevalaa parinkymmenen minuutin sisään, mutta taidokkaalla ryhmällä, jonka kanssa työskentely on ollut jouhevaa, ammattitaitoista ja nautinnollista, tällainen on mahdollista. Opin, ellen jo tietänytkin, että hyvien ja toisiinsa sopivien

henkilökemioiden tärkeys on ensiarvoista ryhmässä toimiessa ja etenkin silloin, kun esitys on eri paikkoja kiertävä ja aikataulutuksen ympäröimä. Oli suuri etu tuntee suurin osa ihmisistä jo ennestään, koska tällöin toimintatavoissa ei tullut suurempia yllätyksiä ja työryhmä pystyi keskittymään nimenomaan itse esityksen sisältöön. Eräs ryhmäläinen mainitsee, että taiteellisesti tärkein oppi hänelle oli nähdä lavalla työryhmä, joka käytti vahvuuksia hyväkseen, teki yhteistyötä ja veti teoksen kerta toisensa jälkeen täysillä oli yleisössä sitten vilkas Messukeskuksen katselijakunta tai pieni yläkoululainen luokka.

Helppoa oli työskentely kaikenkaikkiaan, koska työryhmäläisten peruskemiat kävivät hyvin yksin ja kaikki olivat samalla lailla sitoutuneita. Ehkä prosessin onnistuneisuutta kuvaa juuri se, että loppujen lopuksi helpoimmalta tuntui itse esityksen ja työpajan tekeminen. Kun haasteet kohdataan ja ratkaistaan harjoitusprosessissa, niitä ei tarvitse enää murehtia esityskaudella. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Ammatillisuuden kehittyminen nähdään myös isona oppina. Apurahojen saamista kuvataan lottovoittona, joka valoi luottamusta projektiin ja siinä työskenteleviin ihmisiin. Itse apurahahakemuksen tekemistä ja sitä prosessia, minkä sen tekeminen vaatii, pidetään yhtenä konkreettisimpana ja tärkeimpänä oppina. Tulevaisuuden kannalta tämän projektin läpikulkeminen on tuonut ammattiosaamista, jota voi hyödyntää jatkossa erilaisissa produktioissa, sillä projektimme käsitti niin esiintymisen, esityksen kanssa keikkailun kuin myös työpajaohjauksen.

Jokaisella ryhmäläisellä on myös omat henkilökohtaiset oppimisen kohteensa. Joku oli oppinut komedian tekemisestä ja siitä, kuinka erilaisista vahvuuksista on sen tekemisessä hyötyä. Joku oli oppinut, että räppiä voi säestää pianolla ja viisirivisellä haitarilla. Joku oli oppinut ryhmätyötaitoista. Teatteri itsessään on ryhmätyötaitoja opettavaa ja väitän, että nimenomaan devising-pohjainen työskentely korostaa näiden taitojen olemassaoloa, kun sekä esityksen sisältö että siihen liittyvät kysymykset ratkaistaan ryhmän kesken. Devising-teatteria tehdessä ei myöskään koskaan tiedä, minkälaisia muita taitoja pääsee oppimaan, sillä kun lopputulemasta ei ole varmuutta, voi prosessissa tapahtua mitä tahansa – vaikkapa räppi haitarilla säestettynä.

Itselleni oli henkilökohtaisesti tärkeää nähdä, millaista teatteri-ilmaisun ohjaajan työ voi muun muassa olla. Oli mielenkiintoista hahmottaa sitä prosessia, minkä kävimme työryhmän kanssa läpi ja nähdä, mitä kaikkea tällainen työskentely vaatii. Yhtä kokemusta rikkaampana voi miettiä mitä oikeastaan tuli tehtyä ja siirtää oppinsa

seuraaviin projekteihin.

Itsessään tällaiseen projektiin osallistuminen opettaa, missä työnkuissa itsellä on vielä opittavaa, mistä pitää ja mistä ei pidä. Sen lisäksi, että pääsin hahmottamaan teatteri-ilmaisun ohjaajan työnkuvaa keikkailevana esiintyjänä ja opin tällaisen projektin parissa työskentelystä, opin paljon asioita myös itsestäni henkilönä. Nyt esimerkiksi tiedän, että aamuhätykset, jolloin aamuseitsemältä pitää olla keikkapaikalla, ovat minulle vaikeita ja olen parhaimmillani iltatreeneissä. Tällaiset pienet oppimisen kokemukset keskellä suurta oppimiskokemusta ovat mielestäni myös tärkeitä.

Jokaisella työryhmäläisellä oli erilainen lähtökohta Kalevalaan ennen kuin aloitimme projektimme työstön. Haastattelussani ilmenee, että tämän aiheen kanssa työskentely vaikutti työryhmäläisiin eri tavalla. Osa mainitsee osaavansa nyt keskustella Kalevalasta ja kokee yleissivistyksensä laajentuneen projektin myötä. Kalevalan juoni ja henkilöhahmot ovat selkeytyneet ja innostus Kalevalaa kohtaan on kasvanut, osittain Kalevalan tarinat ovat arkipäiväistyneet aiheen työstämisen jälkeen. Koska esityksemme nimi oli *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa*, on osa työryhmäläisistä havahtunut pohtimaan sitä, miltä Kalevala näyttäisi tänä päivänä ja ketkä ovat nykyaikamme Väinämöiset ja Ainot.

Kun joku ylipäättään mainitsee Kalevalan, itsestäni tuntuu siltä kuin että nyt puhutaan jostain tutusta aiheesta. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Osalle työryhmäläisistä on syntynyt enemmän kysymyksiä Kalevalasta, sen taustoista ja mytologiasta. Myös toisenlaisia huomioita syntyi:

Käsittelimme Kalevalaa esityksessämme aika pinnallisesti; tavallaan jopa tuntuu, että olen unohtanut tiettyjä ulottuvuuksia esimerkiksi joistain henkilöhahmoista. (*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektin työryhmäläinen, haastattelu 20.3.2016.)

Aiheen kanssa työskentely on omasta mielestäni ollut erityisen mielenkiintoista juuri siksi, koska työryhmämme koostui ihmisistä, joilla oli erilainen tietämys Kalevalasta. Eri lähtökohdat aiheuttavat erilaisia oppimisen kokemuksia.

6 Lopuksi

Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani viimeisestä *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -esityksestä on puoli vuotta. Se on aika, jolloin teokseen on kerennyt ottaa etäisyyttä ja siitä puhuminen ei tunnu enää henkilökohtaiselta, vaan pikemminkin ammatillisesti tärkeältä, koska se on ollut yksi tähän asti merkittävimmistä työkokemuksistani teatterin saralla.

Tällä hetkellä omassa elämässäni on edessä paljon devising-pohjaisia esityksiä: yhdessä esiinnyn, yhdessä olen teatteritekniikan takana, kahdessa tulen toimimaan ohjaajan asemassa. Koska tämänhetkinen elämäni tätä kirjoittaessani on todellista prosessia ja devising-työskentelyä, on ollut äärimmäisen hyödyllistä purkaa yksi devising-pohjainen esitys palasiksi ja katsoa sen prosessin kulkua hieman kauempaa.

Tämä on auttanut minua käsittämään enemmän sitä, mitä olen tekemässä ja minkälaisiin haasteisiin minä, tulevat työryhmäläiseni tai kuka tahansa muu, joka päättää toteuttaa devising-muotoisen teoksen, voi törmätä. Vaikka tämä opinnäytetyö olikin vain kurkistus yhteen devising-työtavalla toteutettuun esitykseen, siinä tapahtuneet asiat ovat hyvin siirrettävissä myös muihin projekteihin, joiden äärelle teatteri-ilmaisun ohjaajana voin joutua. Tämän projektin ansiosta olen tietoinen esimerkiksi ohjaajuudesta, työnjaosta, rekvisiitan määrästä ja työryhmäläisten vahvuuksista.

Tehdessämme *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projektia teimme esitykseemme muutaman laulun. Loppulauluna tunnetun veikeän luikautuksemme ensimmäinen säkeistö meni näin:

*Kalevala on aika sekava, sekava
Ukkoja on liikaa ja akkoja, akkoja
Ainot, Väinöt, Joukahaiset,
Lemminkäisen kaikki naiset
Joku siitä innostuu,
mä ja sä, kuka muu?*

(*Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa*, 2016.)

Mielestäni tämä säkeistö itsessään kuvaa tämän opinnäytetyön kautta saamiani vastauksia devising-pohjaisesta työskentelystä kansalliseepoksen parissa:

Kalevala on aika sekava, sekava

Aiheemme Kalevalan työstäminen on ollut rikasta ja monisyistä, osittain jopa sekavaa ja välillä ristiriidoilta ei ole voitu välttyä.

Ukkoja on liikaa, ja akkoja, akkoja

Ainot, Väinöt, Joukahaiset,

Lemminkäisen kaikki naiset

Erilaiset roolit tulivat tutuiksi. Viiden hengen työryhmässä työskennellessä rooleja on ollut paljon meidän kaikkien työryhmäläisten tehdessä niin tuotannollisia töitä kuin myös näytellessä Kalevalasta löytyviä hahmoja. Devising-projekti haastoi meidät hyppäämään työroolia toiseen.

Joku siitä innostuu,

mä ja sä, kuka muu?

Vaikka *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -projekti veikin paljon energiaa ja aikaa, kokivat kaikki työryhmäläiset teoksen tekemisen miellyttävänä ja opettavaisena kokemuksena ja teos niitti kiitosta. Jotain työryhmän tyytyväisyydestä projektiin kertoo se, että kun haastattelussani kysyin työryhmäläisten kouluarvosanaa prosessillemme, antoivat kaikki hyvän tai kiitettävän arvosanan. Teosta tehdessä ryhmässä vallitsi kiinnostunut ja työhön paneutunut ote. Ja kun alkuideasta haasteiden kautta päästiin esitystä esittämään ja saimme kuulla yleisöstä naurahduksia ja käten taputuksia, taisi devising-teatterilla tuotetusta Kalevala-esityksestä innostua myös joku muu.

Kuva 12. Kiitokset ensi-illan jälkeen. Kuva: Elina Manninen, 2015

Lähteet

Aristoteles 1977, Runousoppi. Suom. Pentti Saarikoski. Helsinki: Otava.

Jyväskylän yliopisto, Kielikeskus. Tietomajakka: Viestintä ryhmässä.

<https://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_viestintaryhmassa.shtml>.

(luettu: 1.9.2016).

Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos, 2005. Ryhmäviestinnän perusteet

-verkko-oppimateriaali. <<https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhmaviesti/index.html>>

(luettu: 28.8.2016).

Kolehmainen, Jere 2014. Esineestä eläväksi. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia

Ammattikorkeakoulu, esittävä taide.

Koskenniemi, Pieta 2007. Devising ja muita merkillisyyksiä. Helsinki: Opintokeskus

Kansalaisfoorumi.

Niemistö, Raimo 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia-

kustannus.

Pätsi, Mia 2010. Näyttelijän tekniikoita. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Teatterimuseo, 2012. Devising-menetelmäopas Labra.

<<http://www.teatterimuseo.fi/labra/index.html>> (luettu 1.9.2016).

Wickström, André 2005. Das Humoristische Manifest – kirja stand up -komiikasta.

Juva: WS Bookwell Oy.

Julkaisemattomat lähteet

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -käsikirjoitus, 2015. Tekijöiden hallussa.

Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -työryhmä, 2016. Innovaatioprojekti -kurssin loppuraportti. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Helsinki. Tekijöiden hallussa.

Myllykangas, Maria 2014. *Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa* -työpäiväkirja. Tekijän hallussa.

Myllykangas, Maria 2014. Psykodraama ja ryhmänohjaus -kurssin muistiinpanoja, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Helsinki. Tekijän hallussa.

Haastattelukysymykset

Kuka olet ja mitä teit Kalevala nykyihmiselle 20 minuutissa -projektissa?
Mikä oli suhteesi Kalevalaan ennen projektiamme?

Harjoitusprosessi

Mitkä olivat harjoitusprosessin haasteet?
Mikä vaihe tästä prosessin osa-alueesta tuntui vaikeimmalta? Miksi?
Mikä oli harjoitusprosessissa helpointa? Miksi?
Mitä ominaisuuksia ja osaamista harjoitusprosessi edellytti sinulta?
Mitä opit? Mitä tekisit toisin?

Esitys ja esiintyminen

Mitkä olivat esityksen ja siinä esiintymisen haasteet?
Mikä vaihe tuntui vaikeimmalta? Miksi?
Mikä vaihe oli helpoin? Miksi?
Mitä ominaisuuksia ja osaamista esitys edellytti sinulta?
Mitä opit? Mitä tekisit toisin?

Työpaja

Mitkä olivat työpajan haasteet?
Mikä vaihe tästä prosessin osa-alueesta tuntui vaikeimmalta? Miksi?
Mikä oli helpointa? Miksi?
Mitä ominaisuuksia ja osaamista työpaja edellytti sinulta?
Mitä opit? Mitä tekisit toisin?

Työryhmä

Mikä oli oma roolisi tässä työryhmässä?
Kuinka hyvin toimit itse työryhmässä? Minkä kouluarvosanan antaisit itsellesi?
Kuinka hyvin työryhmä toimi? Minkä kouluarvosanan antaisit työryhmälle?
Mikä oli haastavinta työryhmässä toimimisessa? Mikä oli helpointa?
Mitä opit tässä työryhmässä työskentelemisestä? Mitä tekisit toisin?

Lopuksi

Mikä on suhteesi Kalevalaan nyt, kun projektimme on loppusuoralla?
Minkälainen olo projektista jäi? Mikä oli tärkein oppi, jonka sait?